

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika osakond

Hele-Mall Kink

**KÜLA ARENGUKAVA SEOS VALLA ARENGUKAVAGA
NING SELLE MÕJU KOGUKONNA ARENGULE
HARJUMAAL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: M.Sc. Riina Kiik

Tartu 2005

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KOGUKOND	5
1.1. KOGUKONNA JA KÜLA MÕISTE	5
1.2. KOGUKONNATÖÖ	6
1.3. KOGUKONNA HOOLEKANNE JA SOTSIAALTÖÖ	7
1.3.1. Kogukonna hoolekanne.....	7
1.3.2. Kogukonna sotsiaaltöö.....	8
2. KOGUKONNA ARENGU PLANEERIMINE JA SELLE MÕJU KOGUKONNA ARENGULE ..	10
2.1. KOGUKONNA ARENGU PLANEERIMINE	10
2.2. KÜLA ARENGUKAVA KOOSTAMINE JA SEOS VALLA ARENGUKAVAGA	12
2.2.1. Küla arengukava koostamise alused.....	12
2.2.2. Vallal arengukava koostamise alused.....	13
2.2.3. Koostöö küla arengukava ellurakendamisel	14
2.3. FAKTORID MIS MÕJUTAVAD KOGUKONNA ARENGUT	17
3. SIHTALA KIRJELDUS	20
4. MEETOD	23
4.1. UURIMUSE EESMÄRK JA UURIMUSKÜSIMUSED.....	23
4.2. MEETODI KIRJELDUS	23
4.3. UURIMUSE KÄIK	23
4.4. VALIM.....	24
4.5. ANDMETE ANALÜÜS.....	25
5. ANDMETE ANALÜÜS	26
5.1. KÜLA ARENGUKAVA MÕJU KOGUKONNA ARENGULE ARENGUKAVA KOOSTAJA SEISUKOHAST	26
5.1.1. Küla arengukava koostamise vajadus.....	26
5.1.2. Küla arengukava ellurakendamise teostamine.....	26
5.1.3. Kohalikud ettevõtjad küla arengukava koostamisel ja ellurakendamisel.....	27
5.1.4. Kohalik omavalitsus küla arengukava koostamisel ja ellurakendamisel	28
5.1.5. Sotsiaaltöötaja roll küla arengukava koostamisel ja ellurakendamisel.....	29
5.1.6. Peamised arendusvaldkonnad küla arengukavades.....	29
5.1.7. Küla arengukava ajagraafik ja rahastamine.....	31
5.1.8. Küla arengukava mõju erinevatele valdkondadele.	32
5.1.9. Küla arengukava ellurakendamise edu.....	33
5.1.10. Millised eeldused arenguks annab küla arengukava?.....	34
5.2. KÜLA ARENGUKAVA MÕJU KOGUKONNA ARENGULE OMAVALITSUSE ESINDAJA SEISUKOHAST	34
5.3. KÜLA ARENGUKAVA MÕJU KOGUKONNA ARENGULE ETTEVÕTJA SEISUKOHAST.....	36
6. ARUTELU	38
KOKKUVÕTE	41
SUMMARY	42
KASUTATUD KIRJANDUS	43
LISA 1	44
LISA 2	46

SISSEJUHATUS

MTÜ Liikumine Kodukant on alustanud küla arengukava koostamise propageerimist, kus nähakse kogukonna arenguvõtmena küla arengukava ellurakendamist koostöös avaliku- ja erasektori esindajatega.

Küla arengukavade koostamist alustati 2002.a. oktoobrist Liikumine Kodukant projekti E-Villages ehk Eesti külad raames, mille eesmärgiks oli külade ettevalmistamine taotlemaks investeringutoetust SAPARDi 6.meetmest. Üle Eesti valmis selle projekti raames 169 küla arengukava (Liikumine Kodukant).

Küla arengukava koostamine ei ole külale kohustuslik, kuid mõningates riiklikes dokumentides, näiteks Põllumajandusministri määruses “Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument aastateks 2004–2006” meetme 3.5 “Külade taastamine ja arendamine” on fikseeritud nõuded, mille alusel toetatakse ettevõtmisi, infrastruktuuri objektide rajamisi lähtuvalt küla arengukavas fikseeritud eesmärkidele. Seega on arengukavad väga olulised küla ja kogukonna arengule.

Harju Maavalitsuse Majandusosakonnal, kes tegeleb maaelu valdkonnaga tekkis huvi küla arengukavade vastu, et kas need on kooskõlas omavalitsuste arengukavadega.

Ühtlasi on teada, et valdade arengukavad on väga erineva tasemega ning mõned vallad ei kasuta seda ise kohaliku elu arendamise alusdokumendina. Arengukava on lihtsalt koostatud tellimustööna (Harjumaa arengu- ja planeeringuosakonna 2002 aruanne).

Esineb valdasi, kus ei olda huvitatud külade arengukavade koostamisest ning ei saada selle vajalikkusest aru. Tihtipeale puudub koostöö nii valla kui ka küla arengukava koostamisel. Küla arengukava ellurakendamine vajab külaseltsi/külavanema/külaliidri vm. ühenduse, omavalitsuse ja kohaliku ettevõtte koostööd. Juba selle koostamine peab saama alguse kolme sektori esindajate omavahelisest koostööst.

Täna tehtavad otsused määravad meie kogukonna tuleviku veel kaugemaski perspektiivis.

Käesoleva uurimustöö peamiseks eesmärgiks on välja selgitada küla arengukavade mõju kogukonna arengule.

Selleks tuleb välja selgitada, kas küla arengukavad on kooskõlas valla arengukavadega? Täpsustada kolme sektori esindajate rolli ja huvi arengukava koostamisel ning välja tuua, millised on kogukonna arenguvõimalused külas kus on arengukava.

Kolm suuremat sotsiaaltöö valdkonda on töötamine üksikisikutega, gruppidega ja kogukonnaga. Oma töös keskendun viimasele valdkonnale.

Ühiskonda saab võrdsustada ka kogukonnaga, seega on kogu uurimustöö teoreetilises osas kasutatud mõlemaid mõisteid, lähtuvalt sellest, kuidas erinevad autorid on oma raamatutes mõistet käsitlenud. Mina oma töös võrdsustan seda küla kogukonnaga.

Liikumine Kodukant korraldab iga kahe aasta järel Maapäeva. Maapäev seab tegevussihid külaliikumise järgnevas kaheks aastaks ning „Küla arengukavade ja arendustegevuse mõju külakogukonna arengule” on käesoleval aastal üheks teemaks.

Teema on aktuaalne ning seda on vähe uuritud ja käsitletud.

Töö koosneb kuuest osast. Sissejuhatusele järgneb peatükk, milles antakse ülevaade kogukonna olemusest. Teises peatükis keskendutakse kogukonna arengu planeerimisele ja kirjeldatakse arengu mõjufaktoreid. Harju maakonnaplaneeringust ja küladest annab ülevaate töö kolmas peatükk. Neljas osa on metodoloogia ning viiendas osas on esitatud uurimustulemuste analüüs. Töö kuuendaks osaks on arutelu, milles võetakse kokku lõputöö teoreetiline osa ning uurimuse tulemused. Uurimuse põhilised järeldused esitatakse kokkuvõttes. Lisadeks on intervjuu kava ja kodeerimistabel.

Oma uurimustööga Harjumaal soovin anda panuse kogukonna arendamisse.

Siinkohal tahaks tänada kõiki uurimuses osalenuid, töö juhendajat M.Sc Riina Kiike kasulike nõuannete eest ning Liikumisest Kodukant Merle Adamsit, Elvi Viirat ja Sirje Vinnit, kes olid valmis minuga arutlema käesoleval teemal.

1. KOGUKOND

1.1. Kogukonna ja küla mõiste

Kogukonnaks saab nimetada inimgruppe, kes üksteisega mingil tähenduslikul viisil on seotud. Esmalt nimetatakse ühiskondadeks või kogukondadeks inimesi, keda seovad ühes geograafilises piirkonnas elamisega ühised huvid. Selline ühiskond võib olla riik, maakond, linn, vald, küla või mõni osa neist (Kreem, 1995).

Puurmann (2003) on välja toonud oma uurimustöös, et kogukonna mõiste lahtikirjutamiseks ei ole ühtset universaalset definitsiooni.

Küla arengukava koostamisel saame lähtuda nii Robert Kreemi kui ka Rivo Noorkõivu kogukonna määratlusest. Noorkõiv (2003) kirjeldab kogukonda, kui enamasti territoriaalselt määratletud inimeste kooslust, keda ühendavad ajalugu, ühistegevus, sarnased väärtused ja eluviis, tihti ka sugulussidemed.

Küla mõistet ei ole seadusandluses defineeritud. Liikumine Kodukant külavanemate seminaride ja arutelude tulemusena on formuleerinud, et küla on territoriaalselt piiritletud üksus nime, postiaadressi, infrastruktuuri ja külaelanikega. Küla on Eesti kultuuriloo järjepidevuse hoidja ja säilitaja.

Küla iseloomustab:

- küla esindatus ja esindaja
- küla traditsioonide olemasolu ja tahtmine ühiselt midagi ette võtta (seltside tegevus)
- külaelanikevahelised suhted tööl, kodus, puhkehetkel
- väljakujunenud küla piirid ja väljakujunenud ajaloolised kultuuripärandid
- koostöö omavalitsustega küla ja omavalitsuse arengu eesmärgil
- hoolitsus oma järelkasvu ja vanurite eest
- külakogukond, kus inimesed tunnetavad ühtsust, vaimsust ja turvalisust (Sarv, 2001).

Noorkõiv (2003) defineerib küla kui maa-asulat, kus hooned paiknevad ligistikku või üksteise lähikonnas, sageli tiheasualana. Eristatakse sumbküla (tiheda korrapäratu kobarana paiknevad talud), tuumikküla (tiheda keskuse – sumbküla ümber on veel arvukalt hajatalusid), rida- ja ahelküla (õued asetsevad enamasti ühel pool külateed tihedamalt või hõredamalt reastikku), tänavküla (taluõued asetsevad tihedalt kahel pool tänavat) ja hajaküla

(talud paiknevad üksteisest eemal). Küla arengukava kontekstis on oluline, et küla hõlmab ka selles elavad inimesed, nende taotlused ja tegevused.

1.2. Kogukonnatöö

Kogukonna töö on pikk ajalugu ning seda käsitletakse kui sotsiaaltöö ühte aspekti. Siiski ei saa seda pidada üheks sotsiaaltöö vormiks, kuna selle koolitust, ideede genereerimist ja praktikat on käsitletud eraldi sotsiaaltööst (Payne, 1995).

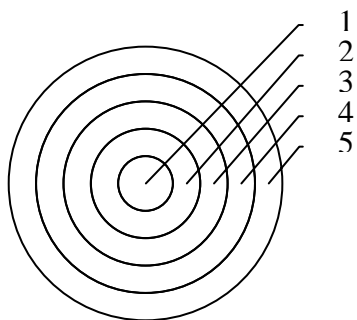
Kõige tähtsamaks kogukonnatöö aspektiks on, et kogukonna liikmed peaksid aitama ühiste huvidega inimestel kokku saada, selgitama mis on nende vajadused ja koos tegutsema nende vajaduste lahendamise suunas. Nad võivad seda teha üheskoos mõeldes välja projekte, mis aitaks sihtgruppi toetada või teha selgitustööd avaliku ja erasektori hulgas otsimaks lahendusi (Payne, 1995).

Oskused, mis on seotud kogukonnatööga seisnevad põhiliselt inimgruppide kokku toomises selleks, et panna nad hästi funktsioneerima, aga ka juhtima ja planeerima (Payne, 1995).

Nagu ühiskond, nii ka kogukond koosneb mitmesugustest osadest ning moodustab ühe terviku. Erinevad osad on üksteisega seoses ning mõjutavad üksteist.

Kogukonna arendamisel tuleb arvestada inimese ja tema ümbruse skeemi, sest muudatus ühes osas kutsub esile muudatused ka teistes osades (Kreem, 1995). Robert Kreem (1995:187) toob siinjuures kultuuride uurija Margaret Mead'i ütluse, et „kuna indiviidi käitumine, arusaamad ja ellusuhtumised on jagatud liikmete kultuurise grupiga, siis võib olla vajalik esmajärjekorras muuta eesmäärke või käitumise süsteeme terves grupis, enne kui üksikisiku käitumist suuremal määral muuta.”

Robert Kreem (1995) on toonud välja skeemi (joonis 1.) mis ümbritseb indiviidi ning on peamiseks suunajaks inimese elus.

1
2
3
4
5

1. indiviid
2. perekond (isa, ema, lapsed)
3. lähimad sugulased (vanemad, vanavanemad, vennad, õed, tädid, onud)
4. lähedased sõbrad
5. ühiskond oma alaosüsteemidega

a) poliitiline	f) töö
b) tervishoid	g) usk
c) sotsiaalne heaolu	h) politsei
d) haridus	i) riigikaitse
e) meelelahutus	j) kogukond

Joonis 1. Peamised suunajad inimese elus.

Niinimetatud ideaalseid kogukondi juhtub olema harva. Inimese sotsiaalse ja füüsilise keskkonna paremaks muutmisel on oluline roll kahel faktoril: füüsilisel keskkonnal ja sotsiaalsel keskkonnal (Sergo, 1995).

1.3. Kogukonna hoolekanne ja sotsiaaltöö

1.3.1. Kogukonna hoolekanne

Sotsiaalhoolekanne võrdub hoolekandega ning Eesti sotsiaalpoliitika kontekstis tähendab see toimetulekuraskustes ühiskonnaliikmetele osutatavaid teenuseid ja majanduslikku abi (Sotsiaalministeeriumi koduleheküljel).

Välja on töötatud mitmed hoolekande programmid eakatele, lastele, erivajadustega inimestele jne ning need on loodud oluliste sotsiaalsete probleemide lahendamiseks. Nende üldiseks eesmärgiks on sotsiaalse heaolu edendamine ning inimeste ja/või perekondade sotsiaalse kaitse tõhustamine.

Tänapäeval, kus oodatakse rohkem kliendikesksemat lähenemist on võimalik paindlikumalt teenuseid pakkuda vabatahtlikel ehk kolmandal sektoril ja erasektoril. Näiteks, küla tasandil saavad teenuseid pakkuda kohalikud seltsid.

Hoolekande teenuste osutamine Eestis on kohalike omavalitsuste korraldada, kelle ülesanne on koordineerida, luua teenuste pakkuja võrgustik ning sõlmida nendega lepingud.

1.3.2. Kogukonna sotsiaaltöö

Kogukondlik sotsiaaltöö tähendab protsessi, mille kaudu üks kogukond õpib tundma oma vajadusi või eesmärke, järjestab need eesmärgid, leiab sisemised vahendid ja välised teed nende vajaduste lahendamiseks ja eesmärkideni jõudmiseks, koostab tegevusplaani ning loob eeldused koostööks kogukonnas (Kiik, 2002).

Ühiskondlik sotsiaaltöö ei haara kogu ühiskondliku tegevust, vaid seda osa, mis on seoses sotsiaaltöö üldiste põhimõtetega, inimeste, gruppide ja ühiskonna kasvuga.

Ühiskondlik sotsiaaltöö on seestpoolt väljapoole või alt ülespoole suunatud ühiskondlik tegevus oma jõu kasvatamiseks ja kasutamiseks ühistele vajadustele vastuste leidmiseks.

Ühiskonna arendajatel ja planeerijatel peaks olema teadmised kogu sotsiaaltöö metoodikast, mitte ainult ühiskondliku sotsiaaltöö strateegiatest (Kreem, 1995).

Kogukonna sotsiaaltöö pakub väiksemat ja kompaktsemat meeskonda, kohalike olude paremat tundmist, võimalust olla paremini kättesaadav ning rohkem aktsepteeritud kohalike inimeste poolt, head koostööd teiste sarnaste organisatsioonidega, kohaliku meeskonna ja avaliku sektori integratsiooni ning demokraatlikumat juhtimist, meeskonnatööd ja iseseisvust (Payne, 1995).

Malcolm Payne (1995) toob välja Hendersoni ja Armstrongi tähelepanekud, mis on olulised oskused kogukonna hoolekandes ning millega tuleb kogukonnatöös arvestada:

- kogukonna huvide eest seismine (meeskonna moodustamine, kohalikel üritustel käimine jne);
- füüsilise keskkonna tundmine (tutvumine kohaliku ala ja inimestega);
- kogukonna hetkeseisu kaardistamine (ressursid, huvigrupid jne);
- erinevate huvigruppide kindlaks tegemine ja nende vaheliste kontaktide loomine (suhteliselt avatult töö tegemine);
- tegutsevatele ja potentsiaalsetele kohalikele gruppidele võimaluste loomine (ilma rahata koosoleku kohtade leidmine, koopiate tegemine ja kui vanemad tulevad koosolekule, siis korraldatakse lapsehoid);
- kogukonna võimaluste kindlaks määramine ja kättesaadavaks tegemine (organisatsioonid, ehitised, üksikisikud ja grupid, kes saavad teineteist toetada);
- toetada nõudmisi, mis aitavad stimuleerida kogukonna aktiivsust;

- valmisolek võtta juhtiv või toetav roll, et käivitada uut algatust. (uued projektid jne);
- olema valmis tagasi tõmbuma liidri positsioonilt (et kogukond ise saaks iseseisvalt projektiga edasi minna);
- kontaktide loomine organisatsioonide vahel.

Eelmises lõigus sai välja toodud olulised oskused, mida vajatakse kogukonna arendamisel. Erinevad oskused rakenduvad erinevat tüüpi planeerimises.

Kogukonna sotsiaaltöö raames on nelja tüüpi planeerimist (Weil, 2005):

- kogukonnale laienev riiklik planeerimine (valla ja maakonnaplaneering)
- kindlale huvigrupile laienev planeerimine (puudega inimesed, paljulapselised pered jne)
- füüsilisele keskkonnale, infrastruktuuri muutused naabruskonnas ja regioonis (uue kooli ehitamine jne)
- kogukonna, naabruskonna planeerimine, mis toimub kohalike elanike poolt (ise algatavad ja ise viivad ka ellu)

Eelpool nimetatud planeerimise tüüpe käsitlen oma seminaritöö teises osas.

2. KOGUKONNA ARENGU PLANEERIMINE JA SELLE MÕJU KOGUKONNA ARENGULE

2.1. Kogukonna arengu planeerimine

Sotsiaalse planeerimise arenedes, eriti sotsiaaltöö edenedes on järjest suuremat tähelepanu pööratud elu vajadustele. Kui sotsiaaltöö on edenenud rohujuure tasandilt võttes, on ja jäävad kaks küsimust: kes planeerib kellele jaoks, kes võidab või kes kaotab poliitiliste otsuste protsessides. Kui otsused tehakse tsentraliseeritult, siis kehvemal järjel kogukonnad tavaliselt kaotavad. Tugevamad (nii sotsiaalselt kui majanduslikult arengult) kogukonnad suudavad sellest hoiduda.

Kogukonna poolt juhitud planeerimine aitab ära hoida negatiivseid mõjusid ja aitab aja jooksul muuta kogukondi sotsiaalselt ja poliitiliselt mõjukamaks. Sellisel viisil osalusplaneerimine on üks kriteerium kuidas hinnata kodanike seotust demokraatliku ühiskonnaga (Weil, 2005).

Kogukondade poolne planeerimine on sotsiaalne, majanduslik ja füüsiline planeering, millesse on kaasatud kohalikud elanikud ja sotsiaaltöötajad, et kujundada teenuseid, kogukonna infrastruktuuri ja keskkonna arendamise plaane, mis on olulised antud kogukonnale. Kohalik planeerimine võib seega keskenduda elanikkonna erinevate sihtgruppidele mõeldud teenuste väljatöötamisele või luua oluline teenuste ja toetuste süsteem ümbruskonnas ja vähem arenenud lähipiirkonna kogukondades. Arvestades siinjuures kogukonna ülesandeid, keskkonda, infrastruktuuri ja elu kvaliteeti (Weil, 2005).

Kogukonnatöö vastab küsimusele, kuidas saab ühiskonda muuta (Kiik, 2002).

Küla arengukava koostades mõistamegi kogukonna all arengukavaga hõlmatud küla piirkonda ning sellel territooriumil elavaid külaelanikke.

Külaelanik on inimene, kellel on vastavas külas alaline elukoht, omand või kinnisvara (Sarv, 2001).

Weil (2005) toob välja kogukonna arengu planeerimise protsessi ja faasid, milles üheks planeerimise protsessi osaks ongi arengukava koostamine (tabel 1).

Tabel 1. Kogukonna planeerimise protsess ja faasid.

Protsess	faasid
Pidev suhete arendamine	Sidemete loomine erinevate sihtgruppidega ja nende kokkutoomine.
Pidev töö tugevdamiseks kogukondlike sidemeid	Kogukonna liikmete, organisatsioonide, institutsioonide vaheliste suhete parandamine; siduva sotsiaalse kapitali loomine ja sihtgruppide vajaduste määramine.
Pidev juhtimisprotsessi arendamine	Praeguste ja tulevaste liidrite väljaselgitamine; koolituse ja toetuse võimaldamine, välissidemete pakkumine.
Kohalike elanike ettevalmistamine tugevuste/ vajaduste, hindamise ja kogukonna uurimise protsessis osalemiseks	Prioriteetide ja huvide kindlaksmääramine; koolitus, nõustamine, kogukonna ja hindamise kaardistamine, kogukonna analüüsi meetodid ja erinevate (siht)gruppide uuringute vajaduste määramine.
Läbirääkimised ja konsensuse saavutamine kogukonnas – protsess mis kordub planeeringu ja arengu erinevates etappides	Kohalike elanike kaasamine keskkonna uuringutesse; sihtgruppide abil selgitada välja kesksed huvid ja prioriteedid; otsustus ja konflikti protsessides nõustamine.
Koostöö planeerimisel; prioriteetide ja tegevusfaaside kirja panemine	Uurimustulemuste ja kogukonna poolse informatsiooni integreerimine; tulemuste esitlemine erinevatele huvigruppidele ja kohalikele elanikele.
Kogukonna arengukava kirjutamine ja tegevuskava koostamine - hiljem muutuste sisseviimine	Arengukava ülevaatamine, levitamine ja tutvustamine; sotsiaalsete, füüsiliste, majanduslike, keskkonna ja poliitiliste muutuste strateegiates uuenduste sisseviimine.
Horisontaalsete ja vertikaalsete sidemete loomine arengukava elluviimiseks; uute sotsiaalsete ja poliitiliste sidemete loomine	Siduva sotsiaalse kapitali tugevdamine; eestkoste ja tegevusstrateegiate harjutamine ja kasutamine.
Jätkuv plaani elluviimine ja jälgimine	Ressursside tagamine, plaani teostus, naabruskonna kaasamine plaani

	elluviimisesse, plaani jälgimise õpetamine ja tagasiside kogukonnale.
Jätkuv säästva kogukonna arendamine (nii sotsiaalse, keskkonna kui majandusalane)	Jätkuv juhtimise arendamine; inim- ja sotsiaalse kapitali ning säästva kogukonna arengustrateegiate loomine.

2.2. Küla arengukava koostamine ja seos valla arengukavaga

2.2.1. Küla arengukava koostamise alused

Küla arengukava koostamist ja selle ellurakendamist saab kogukonnatöö arendamisel käsitleda kui ühte võimalikku kogukonna arengu planeerimise meetodit, mis toob pikemas perspektiivis esile muutused kogukonnas ning leevendab rahulolematust elanikkonnas.

Küla arengukava on külaelanike kokkulepe, tegevusjuhised ja dokument, mis valmib külaelanike osalusel ja koostöös. Arengut kavandades kujundab küla ise oma elukorraldust (Kärner, 2003).

Rivo Noorkõiv (2003) ütleb, et arengukava on küla looduskeskkonna, majandusliku ja sotsiaalse olukorra analüüsi, tulevikupildi ja selle saavutamiseks püstitatud eesmärgid, edasise arengu suundi ja eelistusi ning nende elluviimisele suunatud tegevuste ja vahendite pikaajaline laiapõhjaline kogukonna liikmete vaheline demokraatlik kokkulepe. Küla arengukava on otstarbekas siduda valla arengukavaga.

Küla arengukava ei ole kohustuslik ning seda ei ole kuskil seaduses märgitud. Ennekõike vajatakse küla arengukava „Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtmisel – ühtse programmdokumendi aastateks 2004–2006” meetme 3.5 „Külade taastamine ja arendamine” ellurakendamisel.

Kogukonna arengukava on sihitud järgmistele eesmärkidele (Post, 2000):

- sätestab pikaajalised arengueesmärgid;
- koondab jõupingutused esmavajalikele muutustele;
- parandab majanduslikku toimetulekut;
- liidab kogukonda ja tugevdab selle arengut.

Arengu kavandamise võib algetada igauks, kellel on huvi oma kogukonda edendada, pakkuda inimestele paremat toimetulemist ja kvaliteetsemat elu. Algetajateks vovad olla muret tundvad elanikud, kulaseltsid ja muud kodanike uhendused, avaliku elu tegelased vovi kohalik vovim (Post, 2002).

Ruben Post (2000) ja Rivo Noorkoviv (2002) toovad uhiselt vvalja kusimused millele strateegiline planeerimine vastab:

- Kus me oleme praegu (olukorra kaardistamine)?
- Kus me tahaksime olla teatud aja mvoodudes (visiooni loomine)?
- Kuidas me jovuame soovitud olukorrani (strateegia)?
- Milliseid konkreetseid samme on selleks tarvis teha (tegevuskava)?
- Kuidas me oma tegevust mvoodame (seire, kontroll, tagasiside)?

Arengukava koostamiseks ei ole olemas uhte standardset kasitlust ega universaalset retsepti (Noorkoviv, 2002).

2.2.2. Valla arengukava koostamise alused

Kohaliku Omavalitsuse arengukava on Eestis seadusega satestatud. Selle koostamine ja ellurakendamine on kohustuslik omavalitsusele.

Valla arengukava on dokument, mis sisaldab antud omavalitsusüksuse majandusliku ja sotsiaalse olukorra ning keskkonnaseisundi analuusi, pikemaajalise tegevuse kavandamise ning edasise arengu suundi ja eelistusi. Arengukava on aluseks vallaeelarve koostamisele, investeringute kavandamisele ja nende jaoks rahaliste ja muude vahendite taotlemisele, soltumata nende allikast ning laenude vovtmisele ja vovlakirjade emiteerimisele eelarveaastast pikemaks perioodiks.

Kohaliku arengu kavandamise tulemina rahuldatakse kodanike vajadusi paremini, nii et oleks rohkem omaalgatust, valikuvovimalusi ja demokraatiat, mitmekesisem ja parem kohalike teenuste kvaliteet ning tulemuslikum omavalitsuse tegevus. Seda on vovimalik saavutada ennekovike kovigi omavalitsuse arengust huvitatute varajase kaasahaaramisega arengu kavandamise protsessi, et panna alus laiema avaliku omanikutunde tekkimisele kohaliku arengukava suhtes (Noorkoviv, 2002).

Kohaliku omavalitsuse arengukava koostamisega puutakse luua sotsiaalselt ja majanduslikult elujovulist ning looduskeskkonnaga tasakaalus kogukonda (Noorkoviv, 2002).

Omavalitsusel on kohustus koostada valla sektorarengukavad, milleks on

- Jäätmekava
- Lasteasutuste arengukava
- Kooli arengukava
- Sotsiaalhoolekande arengukava
- Noorsootöö kava
- Teehoiukava
- Ühistranspordi arengukava
- Ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava
- Keskkonnamõju hindamist ja keskkonnaauditeerimist

2.2.3. Koostöö küla arengukava ellurakendamisel

Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse järgi jaguneb vald asulateks, milleks on külad, alevikud, alevid ja vallasisesed linnad, seega on küla elanikud ka valla elanikud. Eesti Vabariigi põhiseaduses on kirjas, et kõiki kohaliku elu küsimusi otsustavad ja korraldavad omavalitsused, kes tegutsevad seaduse alusel iseseisvalt, seega on vallal külaelu korraldamisel tähtis koht.

Nii valla kui küla arengukavad käsitlevad mõlemad kohaliku elu küsimusi ja inimeste elukeskkonda. Küla arengukava võetakse vastu küla koosolekul ja valla arengukava kinnitab vallavolikogu, seega on arengukava ellurakendamisel tähtis koostöö küla, vallavalitsuse ja vallavolikogu vahel.

Valla ja küla arengukavad on paremini kooskõlas ja seotud siis, kui toimub vastastikune informeerimine ja sisuline koostöö arengukavade koostamisel. Üheks oluliseks läbirääkimise teemaks on, kuidas kajastada valla eelarves külade vajadusi (Kärner, 2003).

Igal külal ja vallal on erinevad ressursid (inim-, raha- jm. ressurss) mida kogukonna arendustöös on võimalik kasutada.

Indrek Kärner (2003) toob välja mõned soovitusel, kuidas on võimalik küla ja valla koostööd korraldada:

- Küla esindaja on volikogu liige
- Küla esindaja osaleb volikogu komisjoni töös
- Vallavalitsuse koosseisu kuulub külade esindus

- Külavanemad kohtuvad vallavalitsuse esindajatega
- Vallavalitsus korraldab külasse väljasõiduistungi
- Vallavanem kohtub elanikega külas
- Vallavalitsuse spetsialistid kohtuvad elanikega külas
- Valla ja küla arengukava koostajad korraldavad ühiseid töönõupidamisi
- Küla esitab oma vajadustest lähtuvalt ettepanekud valla arengukava täiendamiseks
- Küla esitab oma ettepanekud valla eelarve täiendamiseks

Partnerlus on järjepidev koostöö eri huvigruppide vahel ühise eesmärgi nimel (Nõgel, 2002).

Vastavalt eesmärgile võib partnerluskogusid luua riigi, omavalitsuste ja ka küla tasandil. Oluline on partnerluskogu võime olla vahendajaks otsustajate ja kohalike vajaduste vahel. Tuginedes Põhja-Iirimaa näitele, kus 2000.aastal töötati välja kolme osapoolega kohaliku strateegia partnerluse struktuur (kohaliku omavalitsuse esindajad moodustavad u 25% partnerluskogust, 25% moodustab äri sektor ja 25% kolmas e. ühiskondlik sektor) (McAlinden, 2004), võikski ühe kohaliku omavalitsuse partnerluskogu olla 3-sektoriline: omavalitsustöötajad (sealhulgas omavalitsuse palgal olevad haridus-, kultuuri-, sotsiaaltöötajad jne), ettevõtjad (talunikud jt.) ning kolmas sektor (seal hulgas MTÜd, külade ja riskirühmade esindajad).

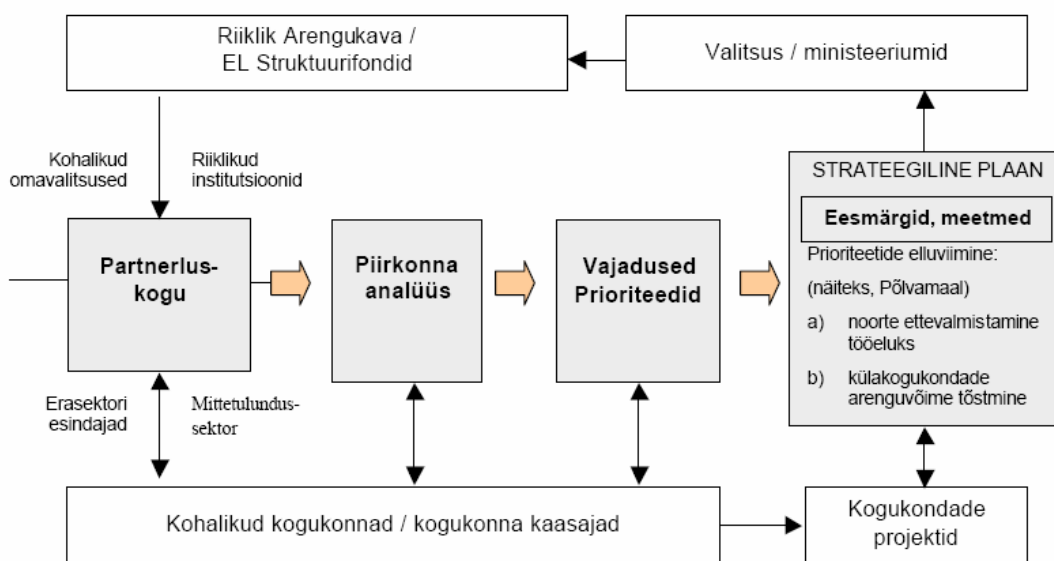
Varieeruda võib ka huvigruppide hulk ja liikmeskonna suurus.

Euroopa Liidu eri liikmesriikides partnerluste tekkimise põhjustena võiks välja tuua kolm kõige olulisemat vajadust (Liikumine Kodukant kodulehekülg):

- tegeleda ühiste vajaduste ja projektidega;
- kaasata kohalikku kogukonda;
- viia projekte ühiselt ellu.

Laias laastus peavad paljud partnerlust oluliseks teguriks integreeritud maaelu arendamisel, kogukonna kaasamisel ja majanduslikul arengul kohalikus piirkonnas. Partnerluse levikut mõjutab see, kui võrd on levinud kogukonnal baseeruvad kodanikeühendused ning kas on olemas partnerlustel baseeruvad poliitikad.

Järgnev skeem selgitab partnerluste rolli kohalike vajaduste ja valitsuse poliitika vahendajana.

Joonis 2. Kaasamine (Nõgel, 2002).

Joonis 2 näitab, kuidas on võimalik luua partnerluskogu omavalitsuse tasandil. Ülemiste kastide sisuks võib olla “omavalitsuse arengukava” ja “kohalik volikogu”, partnerluskogu aga võiks koosneda ametnikest, ettevõtjatest ja mittetulundussektorist (Nõgel, 2002).

Partnerlus on uus süsteemne lähenemine suurema või väiksema piirkonna integreeritud arendamisele. See on realselt toimiv koostöövorm, mis suurendab elanike aktiivsust ning vastutust oma tuleviku eest (Nõgel, 2002).

Informatsiooni edastamine on omavalitsuse jaoks kaasamise olulisemaks aluseks nagu informatsiooni olemasolu on elanike osalemise eeltingimuseks. Informatsiooni edastamise kanaleid on mitmeid: teadetetahvlid külas, valla teabelehed, internet ja selle võimalused, infotunnid, huvigruppide teavitamine telefoni või kirja/e-kirja teel, väljasõidud küladesse, osalemine ühiskoosolekutel.

Järgmiseks kaasamise vormiks on konsulteerimine. Konkreetsetelt huvirühmadelt küsitakse nende arvamust, osaletakse komisjonide töögruppides, ümarlaudadel ja avalikel aruteludel. Kolmandaks kaasamise vormiks on osalemise toetamine: projektitoetused, tegevustoetused, stardiabi, lepinguline tööde ja teenuste ostmine, partnerluslepingud, mitte-rahaline toetamine, tunnustamine, nõustamine ja koolitus, omaalgatuse julgustamine ning avalike teenuste delegerimine.

2.3. Faktorid mis mõjutavad kogukonna arengut

Küla kogukonna arengut mõjutavad nii mitmedki faktorid: küla tüüp, kes korraldab külas kogukonna arengut, millised inimesed külas elavad ning nende väärtushinnangud, milline on omavalitsuse esindajate suhtumine, volikogu otsused jne.

Kuna 21.sajandil on muutunud maa ja linna kogukonnatähendus, on tekkinud vajadus uute strateegiate täiustamise ja testimise järele, mis võivad parandada nii füüsilist elu ja töö keskkonda kui ka võimalusi kohalike elanike paremaks kaasamiseks kodanikuühiskonna arendamisse.

Küllalt suur osa planeerimise tööst paneb suuremat rõhku juhtimise arendamisele kogukonnas ja suurem keskendumine vastastikusele õppimisele ametnike ja kohalike elanike vahel. Eriti on vajalikud nõustamistöö, vastastikune õppimine, kogukonna hindamise õpetamine, kogukonna uuringulised lähenemised (Weil, 2005).

Kogukonna liikmete ja sotsiaaltöötajate koostöö on samuti vajalik, et laiendada ja süvendada kohalike elanike osavõttu a) kohalike oskuste suurendamisel b)naabruskonna sidemete arendamisel c)kodanikuühiskonna tugevdamisel.

Sellistel juhtudel sotsiaaltöötajad on töötanud koos kohalike elanikega ning jaganud toetust ja nõu. Kohalikud elanikud on muutunud aktiivsemaks, otsivad abi ning töötavad kogukonnas, et ellu viia sotsiaalseid muutusi. Seega riigi mõju ja toetus väheneb kogukonna muutudes (Weil, 2005).

Sotsiaaltöötaja on kogukonnas kui katalüsaator, ei tee asju ära vaid innustab tegema, on toetav jõud reformide eesmärkide tagamisel, töötab muutustega, hoiab tähelepanu põhiküsimustel (Kiik, 2002).

Suur osa tänapäeva ühiskonnas eksisteerivaid probleeme on tingitud sellest, et inimeste vahel puudub ühiskondlik kokkukuuluvustunne, üksteisest hoolimine ja abistamine, vastastikune lojaalsus ja respekt põhiliste inimväärtuste vastu (Sermat, 1995).

Kokkukuuluvustunnet kas soodustavad või pärsivad erinevad külade tüübid.

Kindlat tüüpi küla pole reaalselt olemas. Igal külal on eripära, millega peab arvestama oma arenguplaanis, seega näidiskülade strateegiat ei saa üks-ühele kasutada (Raagmaa, 2003).

Funktsionaalsete külatüüpide kirjelduse järgi on võimalik lihtsustada ka külade arengukavade koostamist.

Garri Raagma (2003) nimetab nelja tüüpi külasid funktsionaalse jaotuse järgi (tabel 2):

Tabel 2. Külade tüübid.

Lähilinnakülad	Paiknevad linnade lähedal, mille ulatus sõltub kesklinna suurusest. Tallinna lähitagamaa 50 km, Tartul 30 km ja teistel maakonnalinnadel 20 km. Lähilinnakülast on kiire juurdepääs keskusesse, mistõttu seal on palju linnas tööl käivaid inimesi ja küla elanikkond kasvab uute linnast maale elama kolijate arvel. Ehitatakse ja laiendatakse ka tootmis-teenindustevõtteid. Elanikkonna kasvuga võib kaduda küla senine identiteet.
Puhkekülad	Paiknevad kõikjal Eestis. Puhkekülasid iseloomustavad märkimisväärsed loodus- ja/või kultuuriväärtused ja seal toimetavad edukad turismiettevõtted ja/või -talud. Nendel küladel on puhkemajanduse kasvu arvestades eeldused juurde saada uusi ettevõtjaid ja elanikke. Tuntusega kasvavad maahind ja keskkonnahädad. Probleemiks on hooajalisus: kõrghooaeg suvititalviti, vaikne hilissügis.
Suurkülad	Suurkülad kahanevad rahvastiku poolest. On üldjuhul hästi ligipääsetavad ning neis on kohapeal töökohti pakkuvaid ettevõtteid ja mitmekesine, kuigi üldjuhul amortiseerunud sotsiaalne infrastruktuur. Probleemiks on üldjuhul suurtootmise pärandina tekkinud keskkonnaprobleemid, kuid ennekõike vananenud sotsiaalsed struktuurid. Suurkülasid ei ähvarda täielik hääbumine, küll aga võivad nad veel pikka aega kahaneda seni, kuni uusi arengud piiravad takistused on kõrvaldatud.
Metsakülad	Metsakülad jäävad kaugemale suurematest keskustest ja teedest. Kaugus ja kehv juurdepääs on ka peamised tegurid, mis pärsivad nende arengut. Kriitiliseks on muutunud teede, elektri ja side kvaliteet, kuid eriti just tegusate inimeste vähesus nendes külades. Ei ole välistatud, et mitmed sellist tüüpi külad hääbuvad lõplikult.

Kogukonna arengut mõjutavad nende inimeste väärtushinnangud, kes kuuluvad sellesse kogukonda ning väärtused, mida kogukond on ise loonud.

Ruben Post (2000) liigitab kogukonna väärtused kaheks:

1) Silmnähtavad väärtused, kus igas maakonnas võib leida ainult sellele paigale omaseid väärtusi, millele edasine areng saab toetuda.. Näiteks loodus, mis pakub huvi turistidele, kohaliku kooli õpetajad või talumehed võivad silma paista eriliste oskustega, mida ka teised kogukonna liikmed saavad ära õppida ja kasutada.

2) Varjatunud väärtused. Näiteks toimeka kogukondliku elu ja koostegemise traditsioon, mis sünnitab eestvedajaid ja kergendab organiseerumist ka arendustöö käivitamiseks.

Iga kogukond ainult võidab, kui ta oma väärtused üles otsib ja ära hindab. Seejärel neid väärtusi teadvustades ja lähtekohana kasutades, saab ka uut arengut teadlikumalt ja edukamalt kavandada.

3. SIHTALA KIRJELDUS

Harju maakond asub Põhja-Eestis, hõlmates osaliselt Soome lahe rannikuala ulatudes merest kuni 56 km kaugusele. Rannajoone pikkus on 530 km, sealhulgas saarte rannajoon 165 km. Harju maakonna maismaaosa piirneb Lääne-, Rapla-, Järva- ja Lääne-Virumaaga. Harju on pindalaga 4333 km², suuruselt teine maakond Eestis.

Harju maakonnas on 25 omavalitsusüksust, nendest 6 linna: Tallinn, Maardu, Keila, Saue, Paldiski ja Loxsa. Maakonnas on 1 vallasisene linn - Kehra, 1 alev - Aegviidu, 28 alevikku ning 395 küla.

Tabel 3. Külade arv omavalitsusüksuste kaupa

Omavalitsusüksus	Külade arv
Anija	31
Harku	21
Jõelähtme	33
Keila	19
Kernu	17
Kiili	15
Kose	22
Kuusalu	38
Kõue	38
Loxsa	28
Nissi	17
Padise	24
Raasiku	13
Rae	27
Saku	19
Saue	16
Vasalemma	2
Viimsi	15
KOKKU:	395

Asustus on Harjumaal piirkonniti ebahütlane. Näiteks Viimsi vallas on asustustihedus 102,6 in/km², aga Padise vallas 5,4 in/km². Tallinnas ja Tallinna lähiümbruse omavalitsustes - Harku, Saue, Saku, Kiili, Rae, Jõelähtme ja Viimsi vallas ning Maardu ja Saue linnas - elab ligi 90 % Harju maakonna elanikest, samal ajal moodustab nimetatud

piirkond vaid 30 % maakonna territooriumist. Maakonna keskmine asustustihedus on 124,5 in/km², Harjumaal (Tallinnata) 28,5 in/km².

Elanike arvu poolest on Harju kõige suurem maakond Eestis. Rahvastiku tendentsid 1995-1997 (1995-1998) Harjumaal on olnud järgmised:

- Tallinna lähiümbruses on elanike arv oluliselt kasvanud - Viimsi vallas 32,1% (39,8%), Saku vallas 6,1% (6,8 %), Saue linnas 3,5% (6,9 %).
- Harjumaa äärevaldades ei ole elanike arv märkimisväärselt kasvanud ega kahanenud.

Kuigi valdade elanike üldarv on suurenenud, on probleemiks valla äärealade väikekülade elanike arvu vähenemine ja koondumine mõjukeskustesse, mis reeglina asuvad suuremate teede ääres. Nii näiteks on suurenenud pisikülade arv - kui 1996.a oli alla 20 elanikuga külasid 33, siis 1997.a oli neid 40, 1998.a. oli neid 46.

Kogukonna arendamine külades on hoogustunud. Seda võib tõdeda Harjumaa omavalitsuste kodulehekülgedelt, kuhu on paari viimase aasta jooksul ülesse seatud link – külaliikumine või antud ülevaade külaseltside tegevusest, külavanemate andmed jne., nad kõik tegelevad küla kogukonna arendamisega. Liikumine Kodukant koduleheküljelt võib lugeda mitmete suuremahuliste Euroopa Liidu poolt rahastatud projektide kohta, mis kõik hõlmavad erinevaid tegevusi küla kogukonna arendamisest.

395 külast on ainult ühel külal arengukava aastast 1999 (Metsanurme küla) ja 2002.a. on koostatud Kajamaa küla arengukava. Järgmised arengukavad küladele valmisid 2003.a kevad Liikumine Kodukant projekti E-Villages ehk Eesti külad koolituste jooksul. Nendeks küladeks olid Kaberneeme, Palvere, Kudasoo, Jõgisoo, Kotka ja Kolga külade 10 küla.

Lisaks valmis veel Kurtina küla arengukava. Peale selle on alates 2003.aastast Harjumaal koostanud teisedki külad endale erinevate koolituste raames arengukavasid.

Kuna Tallinna lähiümbruse elanike arv kasvab kiiremini kui äärealadel, siis seoses sellega tuleb arvestada elamuehituse kahe põhilise arengusuunaga: uute elamupiirkondade teke ja linnalähedaste suvilate (või suvekodude) ümberehitamine aastaringseks elamiseks.

Harju maakonna probleemide ja arengueelduste väljaselgitamine toimus koostöös omavalitsustega ning põhineb suures osas läbiviidud SWOT-analüüsidel.

Toon siinjuures välja olulisemad probleemid maakonnaplaneeringust, mis puudutavad tööd kogukonnaga ning mõningad neist kajastuvad olulisel määral ka külade arengukavades:

- Tööpuudusest tingitud elanikkonna äravool äärealadelt.
- Kuritegevuse jätkuv kasv.
- Elanikkonna kontsentratsioonist ja rannikualade ning atraktiivsete piirkondade hõivest tingitud negatiivne mõju looduskeskkonnale.
- Teede olukord ning läbilaskevõime ei vasta maakonna asendist tingitud pidevalt suurenevale liiklussagedusele.
- Omavalitsuste eelarveliste vahendite piiratus infrastruktuuri arendamiseks ning ajakohaste arengukavade puudumine.
- Piirkonniti elanikkonna hooajalisest suurenemisest tingitud surve keskkonnale.
- Elanikkonna kihistumine ja riskirühmade suurenemine ühiskonnas toimuvate muutuste tõttu.

Maakonnaplaneeringus on sotsiaalhoolekande peamiseks eesmärgiks sotsiaalselt kaitstud elanikud.

Erilist hoolt vajavad lapsed ja pensionärid, nende osakaal on Harju maakonna linnades oluliselt väiksem kui valdades. Tööealisi inimesi elab linnades märksa rohkem kui valdades.

Harjumaal korraldatakse sotsiaalhoolekannet põhiliselt riiklikul ja omavalitsustasandil, vähem kolmanda sektori poolt. Eriti oluline on olnud viimastel aastatel avaholdusteenuste areng, mis võimaldab abi vajaval inimesel elada võimalikult kaua iseseisvalt oma kodus.

Maakonnas asub 6 riiklikku hoolekandeadust, millest 3 on rajatud psüühikahäirete ja raske ning sügava vaimupuudega inimestele.

Olemasolev laste hoolekande süsteem ei lähtu alati konkreetse lapse vajadusest ja ei soodusta elus iseseisvalt toimetuleva inimese kasvamist.

4. MEETOD

4.1. Uurimuse eesmärk ja uurimusküsimused

Uurimuse eesmärgiks on välja selgitada küla arengukavade mõju kogukonna arengule: teoreetilise materjali abil ning külaarengukava koostamise eestvedajate, omavalitsuse esindajate ja kohalike ettevõtjate intervjuude põhjal analüüsida kuivõrd arengukavade ellurakendamine mõjutab kogukonna arengut.

Uurimusülesanneteks on:

- a) Teada saada, kas küla arengukavad on kooskõlas valla arengukavadega?
- b) Täpsustada kolme sektori esindajate (seltsi, omavalitsuse ja kohaliku ettevõtja) rolli ja huvi arengukava koostamisel.
- c) Selgitada välja, millised on kogukonna arenguvõimalused külas kus on arengukava.

4.2. Meetodi kirjeldus

Käesolev uurimus on läbi viidud kasutades kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivsetest meetoditest on kasutatud poolstruktureeritud intervjuud, mis lubab intervjuerijal esitada vajadusel lisaks küsitluse raamistikule täiendavaid küsimusi.

Kvalitatiivne meetod võimaldab kasutada inimese enda poolt välja toodud näiteid. Seega on argumenteerimise ja järelduste väljatoomise vahendiks tsitaadid respondentide poolt räägitud tekstidest.

Käesoleva meetodi kasutamise saab respondentidelt vastused kõikidele küsimustele ning ühtlasi on võimalik selgitada küsimuste tähendust.

4.3. Uurimuse käik

Intervjuu küsimused (lisa 1) on väljatöötatud teoreetilise materjali põhjal uurimustöö jaoks käesoleva töö autori poolt. Küsimustele on lubatud vastata pikalt ja põhjalikult ning tuues näiteid erinevatest situatsioonidest.

Enne intervjuude läbiviimist viidi läbi testintervjuu eesmärgiga kontrollida küsimuste arusaadavust ja sobivust uurimusülesannete täitmiseks. Testintervjuu järel parandati küsimustikku, et vältida küsimuste ühemõttelist kordamist. Uurimuses kasutatud intervjuud viidi läbi 5 päeva jooksul (10.-14.mai aastal 2005). Intervjuueeritavatega vesteldi eraldi telefoni teel. Lähtuvalt küsimustiku mahust oli intervjuude kestvus küla arengukava

koostamise eestvedajaga 40-60 minutit, omavalitsuse esindajaga 15-20 minutit ja ettevõtjaga 7-15 minutit. Vestluse õhkkond oli sõbralik. Ühest külast ettevõtja lubas ise hiljem tagasi helistada kuid ei teinud seda. Üldiselt oldi koostöövalmid. Intervjuud protokolliti kirjalikult ning hiljem andmete kodeerimisel (lisa 2) jäeti välja kohanimed ja viited, mis viitavad respondendi äratundmisele.

Intervjuude läbiviimisel probleeme ei ilmnenu. Respondendiga vestlemist alustati intervjuueerija tutvustamisega ning põhjendusega, mis eelmärgil respondendi poole pöördui intervjuu saamiseks. Samuti öeldi, et respondent jääb andmete interpreteerimisel anonüümseks. Ühel korral tekkis olukord, kus respondent küsis, et kas vastab küsimusele ausalt.

Intervjuu viidi läbi kolmes osas. Esmalt küsitleti küla arengukava koostamise eestvedajat kellele esitati 20 küsimust, siis kohaliku omavalitsuse esindajat, kellele esitati 9 küsimust ja lõpuks kohaliku ettevõtjat kes vastas 7 küsimusele. Küsimused esitati võimalikult avatult, et vältida küsimuste suunavat mõju ja lühikesi paarisõnalisi vastuseid. Teemast kõrvale kaldumist ei protokollitud ning respondent suunati küsimuse juurde tagasi või teema ammendumisel järgneva küsimuse juurde.

4.4. Valim

Intervjuu viidi läbi 7 küla arengukava koostamise eestvedajaga, 5 kohaliku ettevõtjaga ning 5 omavalitsuse esindajaga. Valimit ei koostatud juhuslikul teel, vaid autori subjektiivse valiku põhjal. Kuna esimesed küla arengukavad koostati aastal 1999 (üks arengukava), 2002 (üks arengukava) ja 2003.a. kevad (6 arengukava) ning 2003.a. sügisest on valminud rohkem külade arengukavasid, siis mõju hindamiseks pidasin oluliseks välja valida pikema aja kestvusega arengukavad.

Uurimustöö eesmärgiks on hinnata arengukava mõju kogukonna arengule, seega sai küsitleda ainult neid inimesi, kelle külal on olemas arengukava ning toimunud juba pikemat aega selle ellurakendamine. Intervjueriti samast külast pärit ettevõtjaid, et analüüsida tekkinud seoseid, olukordi. Lähtuvalt küla valikust intervjueriti ka omavalitsuse esindajaid, kelle ülesandeks vallavalitsuses on suhelda külade esindajatega ning tegeleda valla arenguga.

Töö autoril on eelnev tööalane kokkupuude kõigi intervjuus osaletud küla arengukavade koostamise eestvedajatega. Eelpool nimetatud kokkupuude respondentidega ei mõjutanud

suurel määral küsimustele vastamist, küll aga andis eelduse küsimusele vastates olla avatud, sest eelnev kokkupuude respondentidega on olnud positiivne - tekkinud usaldussuhe. Andmete analüüsimisel ja interpreteerimisel on oluline roll töö autoril olla objektiivne hinnangute andmisel ja järelduste tegemisel, mida on püütud ka järgida.

4.5. Andmete analüüs

Uurimuse käigus saadud andmed kodeeris ja analüüsis autor ise. Kõik vastused on kodeeritud kirjeldavaid koode kasutades.

Tsitaadid intervjuudest on tähistatud *bullet* íga 10 punktises kursiivkirjas. Tsitaadi järel on sulgudes respondendi number, kelle intervjuust tekstiosa pärineb. R on respondendi tähiseks. Respondendi numbrile on lisatud number, kus 1 näitab, et respondentiks on küla arengukava koostaja, 2 on omavalitsuse esindaja ja 3 on kohalik ettevõtja. Näiteks tähis R5-2 tähendab respondenti nr 5 ning, et käesolev respondent on kohaliku omavalitsuse esindaja. Tekstist väljajäetud lõiked on tähistatud /.../ märgiga. Tsitaadid intervjuudest on osaliselt redigeeritud, et tagada parem arusaamine tekstist.

Intervjuud on töödeldud lähtuvalt esitatud küsimuste järjekorrast. Saadud tulemusi võrreldi esmalt respondendi huvigrupi siseselt. Näiteks võrreldi küla arengukava koostajate, siis kohaliku omavalitsuse esindajate ja lõpuks ettevõtjate intervjuusid. Saadud tulemusi võrreldi ja analüüsiiti.

5. ANDMETE ANALÜÜS

Küla arengukava koostajate, kohaliku omavalitsuse esindajate ja ettevõtjate arvamused läksid lahku nii mitmetele ühisküsimustele vastates. Üksmeelselt vastati küsimusele: „Millised eeldused arenguks annab küla arengukava”? Neid eeldusi on käsitletud peatükis 5.1.10.

5.1. Küla arengukava mõju kogukonna arengule arengukava koostaja seisukohast

5.1.1. Küla arengukava koostamise vajadus

Põhjused, miks kohalik elanikkond on alustanud küla arengukava koostamist võib jagada mitmesse gruppi.

1) Et välja selgitada külaelanike huvid (vahest võib selleks kokku tuua ka mõni ühine probleem) ning eesmärgipäraselt arendada küla.

- */.../ Et hoida külas ära suuremad katastroofid ning kaitsta põliselanikke (R1-1)*
- *Ma arvan, et küla oli liiga hajali /.../ (R4-1)*
- *See, et küla areneks ja vald aktsepteeriks küla soove ning küla ka ise teaks, mida tahab (R6-1)*
- *See, et oleks mingisugune plaan kuidas mõjutada küla arengut. Küla oli korrast ära, infrastruktuur puudulik jne. (R7-1)*

2) Et taotleda erinevatest fondidest raha arendustegevuseks.

- */.../ Kui pole arengukava, siis ei saa ka raha (R3-1)*
- */.../ ja hiljem kinnitasid selle vajadust ka Euroopa Liidu programmid, mis nõudsid küla arengukava, /.../ (R4-1)*

3) Juhuslikult (kuna teised teevad, vajadus ja arusaam tekib hiljem).

- *Juhuslikult. (R2-1)*

5.1.2. Küla arengukava ellurakendamise teostamine

Küla arengukava ellurakendamine toimub küla seltsi juhatuse või külavanema eestvedamisel, kes jälgib arengukava tegevuskava ning korraldab selle ellurakendamise.

- *MTÜ juht /.../(R6-1)*
- *Veame sõrmega järke ja vaatame mida tuleb teha /.../ (R1-1)*
- *Jälgime, et iga valdkonna juures oleksid konkreetsed tegevused tehtud. Ja kui tegevused on tehtud, siis vaadatakse arengukava jälle üle ning seejuures määratakse vajadusel uued tegevused. MTÜ juhatuse vaatab, et eesmärgid oleksid täidetud ja tegevused tehtud. (R4-1)*

Enamalt jaolt teostatakse arengukava ellurakendamist projektipõhiselt ja ka hoogtööpäevadena. Olenevalt võimalustest toetavad külade ettevõtmisi ka kohalikud omavalitsused.

- *Küla toimikond rakendab arengukava projektide näol (R2-1)*
- *Projektitaotluste abil /.../ (R6-1)*
- */.../ Arengukava ellurakendamine toimub hoogtööpäevadena (R4-1)*
- *Need, mis on ettenähtud, neid suundasid rõhutama oma tegevustes suheldes vallaga (R7-1)*
- *Vastavalt rahalistele võimalustele, /.../. Üsna palju libiseb ise kohale. (R3-1)*

Erinevatel põhjustel ilmneb raskusi küla arengukavade ellurakendamisel.

- */.../ Paljud inimesed osalesid küll arengukava koostamisel ja edasistel üritustel (esimesed heakorrapäevad, esimene projekt pargi korrastamiseks), kuid nüüdseks on huvi kadunud ning küla kui terviku arendamisel osaleb järjest vähem inimesi, kuigi elanikkonna arv on kasvav (R5-1)*

5.1.3. Kohalikud ettevõtjad küla arengukava koostamisel ja ellurakendamisel

Üldjuhul on kohalikele ettevõtjatele edastatud kutsed küla arengukava koostamise koosolekutele. Olenevalt ettevõtja huvist, ta kas osaleb sellel või ei osale. Kui külas on korraldatud küsitlust, siis on küsitluslehed edastatud ka ettevõtjatele. Inimesed, kellel asub küla territooriumil ainult kinnistu, ei ole üldjuhul huvitatud külas toimuvast.

- *Jah, kõik ettevõtjad olid kutsutud küla koosolekule. 5-est 2 võttis osa (R1-1)*
- */.../ nad vastasid küsimustele ning osalesid arengukava koostamisel nagu külaelanikudki (R3-1)*
- */.../ Ettevõtjad rääkisid senisest tegevusest ning vaatasime kuidas neid saab rakendada külas. Nad olid aktiivsed osalema. (R4-1)*
- */.../ olid ka kaasatud aruteludesse ning nad avaldasid oma mõtteid. (R7-1)*
- *Metsaomanikud, kellel on kinnistud, kuid ei ela külas olid kutsutud – nad ei osalenud. (R1-1)*

Kui külas tegeletakse ettevõtlusega väga vähesel määral, siis ei pandagi seda külaelanike poolt tähele.

- *Ei ole kaasatud, ettevõtlus peaaegu puudub (R2-1)*

Ettevõtjatel on kindlad huvid, kui nad osalevad küla arengukava koostamisel. Küsitluses tuli välja, et nende huvideks võib olla enesereklaam, üksteise paremini mõistmine, tööjõu otsimine, ettevõtlust takistavate tegurite ühine kõrvaldamine või ka ühiste probleemide eest seismine.

- *Ettevõtjad ei saanud omavahel läbi ja ka omavalitsusega ei saadud läbi. /.../ Nad lootsid leida külaelanikelt tuge oma maine paremaks muutmisel /.../(R1-1)*
- *Näiteks infrastruktuuri teema /.../ heakord, interneti olemasolu, teed /.../(R3-1). /.../ põhiprobleemiks oli heakord, töötud ja tegevusetud lapsed. (R5-1)*
- *Nad arvasid, et külas tegutsedes peab külla teadma nende ettevõtmistest, et vältida külaelanike väärsti mõistmist /... / (R4-1)*

Kogukonna poolt oodatakse ettevõtjatelt nii materiaalselt kui füüsilist tuge külaürituste sponsoreerimisel, heakorrapäevadel osalejana ning ühtlasi ka tehnika abi. Vähem oodatakse rahalist abi. Samas arvatakse, et ettevõtja peaks kindlustama külaelanikele töökoha.

- */.../ Aitata külaelu arengule kaasa nii materiaalselt kui füüsiliselt /.../ (R3-1)*
- *Ettevõtjalt oleme saanud abi küla heakorratöodes (teepervede niitmine), vajadusel oleme saanud kasutada ühistu traktoreid (R5-1)*
- *Sponsorluse roll võiks olla. Näiteks: ettevõtte toetab küla trükiseid (R6-1)*
- *Et külaelanikel oleks tööd (R7-1)*

Ühel juhul arvati, et ettevõtjal ei saa olla mingit rolli küla arengukava ellurakendamisel, kui ta seda just ise ei soovi.

- *Ei saa talle mingit rolli peale suruda, et ta osaleks arengukava ellurakendamisel (R4-1)*

5.1.4. Kohalik omavalitsus küla arengukava koostamisel ja ellurakendamisel

Küla arengukavade koostamisel suheldakse omavalitsustega mitmel moel. Ennekõike oleneb see sellest, kuidas omavalitsusel on korraldatud valla arengukavadesse täienduste sisseviimine.

1) Kohalikke omavalitsusi kaasatakse küla arengukavade koostamisse ennekõike kutsudes omavalitsuse töötajaid kohapeal korraldatud koosolekutele. Sellisel juhul näitab omavalitsus huvi küla arengukavade koostamise ja ellurakendamise vastu.

- *Omavalitsuse esindajad osalesid alati koosolekutel, /.../*
- *Üldplaneeringus arvestatakse küla arengukava, toetatakse üritusi rahaliselt. Vallast on saadud infot ja muud materjali arengukava koostamiseks (R1-1).*
- */.../ olid kaasatud aruteludesse. Projektid, mis küla kirjutab, leiavad kohaliku omavalitsuse toetuse. Küla teeb ettepanekuid vallale /.../. Valla arengukava arutelude töögruppides on osalenud külade elanikud. /.../ (R7-1)*

2) Lähtuvalt valla arengukava eesmärkidest püstitatakse kohapealsed eemärgid ning siis osaletakse vallas arenguseminaridel ning integreeritakse küla arengukava tegevused valla arengukavasse.

- *Esmalt võtsime ette valla arengukava ja vaatasime mida vald on planeerinud, sellest lähtuvalt planeerisime oma tegevused. Vallas toimuvad arenguseminarid ning siis saame teha ettepanekuid. Valla esindaja võttis meie koosolekust osa /.../ (R4-1)*
- */.../ kohalikul omavalitsusel saime andmeid /.../. Valminud arengukava kinnitati vallavalitsuse istungil ja mõned arengukava punktid kanti ka valla arengukavasse. /.../ toetab meie poolt algatatud projekte kaasfinantseerimisega. (R5-1)*
- *Vallavalitsusest kedagi kohale ei kutsunud, kuid küla elanike seas olid inimesed, kes olid valla erinevate komisjonide liikmed. Arengukava valmimisel said kõik volikogu liikmed selle. Ühel istungil*

arutati seda ning kooskõlastati. Ennekõike toimub integreerimine läbi selle, millised tegevused rahastatakse valla rahadega (R6-1)

3) Mõningatel juhtudel kohalik omavalitsus osaleb küll piltlikult öeldes küla arengukava koostamise protsessis, kuid tegelik huvi puudub.

- Jah, kohaliku omavalitsuse esindaja osales koosolekul /.../. On üritatud kaasata arengukava ellurakendamisse, aga omavalitsus on amorfne, käed selja taga toolist kinni hoidmas. Kui vallalt polnud vaja poliitilist toetust, siis sai valla arengukavasse tehtud valla volikogu otsusega parandused. (R2-1)*

4) Viimasel juhul pusitakse arengukava üksi koostada, kuid vald toetab ettevõtmisi, sest küla poolt on surve.

- Omavalitsuse esindaja üldiselt ei osalenud küla arengukava koostamisel. Keegi käis vallast kohustuslikus korras ühel nõupidamisel, sest koolitusel oli nõutud. Vallavalitsus oli kursis sellega mida tehakse. Ellurakendamiseks on andnud toetust kui finantseerija ning abiks on olnud nõu ja jõuga. /.../ osaletud on valla arengukava koostamisel /.../ (R3-1).*

5.1.5. Sotsiaaltöötaja roll küla arengukava koostamisel ja ellurakendamisel

Sotsiaaltöötajat nähakse mitmes rollis:

1) tunneb piirkonda ja aitab kaardistada küla sotsiaalset olukorda

- /.../ Sotsiaaltöötaja võiks olla kaasatud küla arengukava koostamisse, et täpsemalt kaardistada küla sotsiaalne olukord ning vajadused.(R7-1)*
- /.../ Sotsiaaltöötajal peab olema ülevaade oma haldusalast/.../ (R2-1).*

2) osaleb arengukava väljatöötamisel sihtgrupi huvide esindajana

- Sotsiaaltöötaja peaks rõhuma arengukavas punktidele, mis puudutab tema valdkonda ning see teeks sihtgrupi elu paremaks. Vahendama nõrgema grupi huvisid.(R2-1)*

3) arengukava ellurakendamisel andma vajadusel nõu ning olema eestvedaja selle teema valdkonnas.

- /.../Sotsiaaltöötaja peaks andma külale nõuandeid, kuidas noortega hakkama saada. Küla arengukava ellurakendamisel peaks olema ta selle teema eestvedaja või vähemalt aitama korraldada külaelu sotsiaalpoolt. (R4-1)*
- /.../ peaks olema koostöö kahes suunas: pensionärid ja lapsed, kes ei saa kodust ja oma lähedastelt hoolitsust. /.../ (R5-1)*
- Sotsiaaltöötaja võiks seista selle eest, et sotsiaalne külg ei jääks küla arengukavast välja ning selle ellurakendamisel aitaks neid, kes pole eelnevalt sotsiaaltöoga tegeleenud.(R6-1)*

5.1.6. Peamised arendusvaldkonnad küla arengukavades

Peamised arendusvaldkonnad küla arengukavades on ühistegevuse korraldamine, infrastruktuuri arendamine, keskkonnateadlikkuse tõstmine ning vähesel määral ka muid

valdkondi. Kergemini saavutatakse edu ühistegevuse korraldamisel. Infrastruktuuri valdkonnas saavad külad ise hakkama väiksemamahuliste töödega. Suuremad ettevõtmised sõltuvad omavalitsuse planeeringust. Toon siinjuures välja lõigud respondentide intervjuudest, mis ilmestavad saavutatud tulemusi eelpool nimetatud valdkondade arendamisel .

- */.../hea maine, oleme tuntud. Küla õhkkond on paranenud. Inimesed korrastavad oma majapidamisi. /.../ Võib ka sellega rahule jääda, kuid palju on lõhutud - viidad jne (R1-1)*
- */.../ on loodud parkla /.../. /.../, sai ehitatud bussipeatus koos teadete tahvli ja postkastidega. Sellega lahenes kolm probleemi: ajalehed ei ligune, teated on võimalik paigutada stendile ja lapsed saavad oodata bussi tuulevarjus (R2-1)*
- */.../ Tulemus on olnud positiivne. Kogu aeg läheb paremaks. Asfalt pannakse küllasse, tuletõrje veevõtukoht on rajatud. Eraldati küllamaad, seega on kooskäimise koht olemas, interneti ühenduse olemasolu (R3-1)*
- */.../ Tulemusena on olemas meil kooskäimise koht. Internetti veel ei ole. Küla arengukavasse sai sisse kirjutatud lähtuvalt külaelanike soovist konkreetne huvi seoses kohaliku ettevõtja tegevusega, /.../. Ettevõtja küsis Euroopa Liidu fondist toetust ning sai selle (R4-1)*
- */.../ igal aastal kaks heakorrapäeva, teadetetahvel, vallalehes artiklite avaldamine, küllas toimub igas kvartalis vähemalt üks üritus, /.../ korrastatud tänavavalgustus, osa küllavahe teest on tolmuvaba, koolibuss käib 4x päevas, paranenud on teede lumest lahtihoidmine, /.../ arenenud on koostöö korrakaitsega (R5-1)*
- */.../ välja kujunenud kevadkoristused, sügisel võsa raiumine. Muretsetud on niiduk, et /.../akülla korras hoida (R6-1)*
- */.../ Küllas on paranenud jäätmemajandus, küllakeskkond on puhtam. Ei vedele juhuslikku sodi metsa all ja teepervede, /.../ Teed on talvel lumest puhtad ning liivatatud, valla ürituste aeg veab buss küllaelanikud üritusele ja tagasi, /.../ paigutatud traadita internet, /.../ on loodud küllakeskus, /.../ (R7-1)*

Valdkondade ellurakendamise edu sõltub sellest, millele kohapealsed elanikud kõige rohkem rõhku panevad, mis on eluliselt vajalik. Tegevused, mis ei vaja rahastamist leiavad kiiremini tulemusi. Ka valla plaanid võivad muutuda ning see võib piirata küllas ettenähtud tegevuste ellurakendamist ja ka aeg mõjutab.

- *Sest mõnele valdkonnale on rohkem rõhku pandud (R1-1)*
- *Kui tunned, et seda on tõesti küllale vaja, siis tekib energia. See ongi edu (R2-1)*
- */.../ Edu määrab see, mida küllaelanikud väga soovivad, siis sellega tegeletakse rohkem. (R3-1)*
- *Tehnilised ja rahalised vahendid /.../. Vallal on suuremad plaanid teatud valdkondades ja siis ei ole mõtet ükski rabeleda, oma aega ja ressursi raisata. See tähendab, et tuleb valda järgi oodata (R4-1)*
- */.../ sest see ei nõua suuremaid summasid (R5-1)*

5.1.7. Küla arengukava ajagraafik ja rahastamine

Küla arengukava ajagraafikus õnnestub püsida juhul:

- 1) kui arengukava etapid on määratletud realselt ning tegevustele pole vaja projektidega raha küsida;
 - *Etapid olid määratletud realselt. Ei küsinud kuskilt lisa rahasid, see oleks asja venima pannud (R2-1)*
 - *Jah oleme, asjad olid reaalsed mida paika panime. Meil on rahulik arengukava ja suuri illusioone ei loonud (R4-1)*
 - *Iga aasta oleme vaadanud tabeli üle, sõrmega pole järke ajanud. Aastate kaupa jõuame graafikus küll püsida (R6-1)*
- 2) kui eestvedajaid on mitu ning meeskonnatöö toimib;
 - *Üldiselt püsime ajagraafikus, sest ise oleme aktiivsed ning eestvedajate tuumik on tugev. (R3-1)*

Ajagraafikus mittepüsimise tingib:

- 1) tekkinud muutused valla arenguplaanides
 - *Ajagraafikus ei õnnestunud püsida, sest vallal tulid uued plaanid ja küla jäi ootama, et antud tegevusele tuleb vallast rahaline toetus (R1-1)*
- 2) objektide lõhkumine
 - */.../ lõhutakse või reostatakse objekte, mis tuleb uuesti parandada. (R1-1)*
- 3) rahaliste vahendite puudumine
 - */.../ on rahaliste vahendite puudumise tõttu tegemata (R5-1)*
 - */.../, sest pole projektidele koheselt raha peale saanud (R7-1)*

Arengukavade rahastamine sujub, kui ei planeerita liiga suuri tegevusi ning ellurakendamine toimub oma jõududega. Projektipõhisel rahastamisel võivad tegevused seiskuda, sest fondidest ei saada alati toetust.

- */.../ Enamasti teostatakse arengukava ellurakendamist enda jõududega. /.../ (R1-1)*
- */.../ Oleme kirjutanud projekte, aga rahastust pole saanud. Suuremad asjad seisavad raha taga, aga väiksemad saab tehtud niisama (R3-1)*
- */.../ valla toetus on projektipõhine. Kui raha pole, siis võib küll teha, aga lõpuni arengukava ilma rahata ei vii (R4-1)*
- *Arengukava rahastamine on probleem – meil ei ole õnnestunud saada rahasid /.../, vallal on raskusi infrastruktuuride rekonstrueerimisega (R5-1)*

5.1.8. Küla arengukava mõju erinevatele valdkondadele.

Mõju erinevatele valdkondade oleneb sellest, millised on olnud külakogukonna prioriteetsemad tegevused. Käesolevas peatükis annan summeeritud ülevaate tekkinud muudatustest, mida kogukond suudab ise korraldada.

1) Mõju loodusele

Üldiselt on arengukavade ellurakendamine tinginud puhtama keskkonna, koristatud on reostusallikad. Mõju otse loodusele on avaldatud vähesel määral.

- */.../ inimesed hooldavad oma kodu ümbrust (R1-1)*
- *Väga hästi, samblikud on taastatud, /.../ (R2-1)*
- *Võsa on külas vähem, istutatud on puid, küla on puhas ning koristatud. (R3-1)*
- */.../ teeperved on puhtamad, hooldamata park on korrastatud (R5-1)*

2) Mõju majanduslikule olukorrale

Arvatakse, et küla arengukava saab sisaldada ainult „pehmeid” tegevusi. Küla arengukava koostamisel ei näe külaelanikud võimalust avaldada otsest mõju majanduslikule olukorrale, küll aga kaudselt. Ainult ühel juhul leiti, et soodsa asukohaga puhtas keskkonnas kasvavad kinnisvara hinnad ning elanikkond muutub majanduslikumalt kindlustatumaks.

- */.../ kinnisvara hinnad on tõusnud, propagandat on tehtud teadlikult.(R2-1).*
- *Ega küla arengukava ei saa nii tõsiselt võtta. Sellesse saab kirjutada rohkem pehmeid tegevusi. (R4-1)*
- *Kui küla on puhas ning asub soodsas kohas, siis kasvab kinnisvara hind, elanikkond muutub majanduslikult kindlustatumaks. Suvilad ostetakse aastaringseks elamuks. (R7-1)*

3) Mõju infrastruktuuri arengule

Arengukavades üks prioriteetsemaid valdkondi oli infrastruktuuri arendamine, eeldused sellega tegelemiseks on olemas. Väiksema mahulised ettevõtmised leiavad kiiremini ellurakenduse.

- *Külasse on loodud interneti tuba /.../. Paigaldatud on teadete tahvlid /.../, viidad (R1-1)*
- *Need teelõigud, mis me korda tegemiseks ette nägime on vallale pealekäimisega ka valmis saanud. /.../ (R4-1)*
- *Natukene on ka aidanud näiteks prügisorteerimine: klaastaara- ja paberkonteinerite olemasolu külas /.../(R3-1)*

Suurematest ettevõtmistest on valda teavitatud, kuid alati ei jõuta kitsaskohtade lahendamiseni.

- *Olemasolevad probleemid on tõstatatud ning valda ka nendest teavitatud. (R6-1)*

4) Mõju külaelanike koostööle ja koosmeelsusele

Arengukava koostamine ja ellurakendamine liidab oma külade inimesed, nad hakkavad omavahel rohkem suhtlema, teineteist paremini tundma, kujunevad traditsioonilised

üritused. Samas võib aktiivne tegevus inimesi väsitada ning nad tõmbuvad külaelust kõrvale.

- *Inimesed suhtlevad ja saavad paremini läbi. Ennem olid külas erinevad inimeste grupid. Nüüd suheldakse kõigiga. Üldine küla atmosfäär on paremaks muutunud (R1-1)*
- *Üksteise tundmine on parem. Toimib naabrivalve stiil (R2-1)*
- */.../ Ennem külas kooskäimise harjumust polnud. Külakogu ja aastakoosolekuid ei olnud (R3-1)*
- *Külaelanikud on tõsiselt aktiivseks läinud, ühise küla eest ollakse väljas. Külal on oma sümbolika, logo, lipp, T-särgid (R4-1)*
- *Need uued inimesed, kes on tulnud külasse, haakuvad külaliikumisega. Mõned pikaajsed olijad väsivad ära /.../ (R6-1)*
- *Arengukava koostamise koosolekud liidavad külaelanikke , külas on ühised ettevõtmised (R7-1)*

5) Mõju külaelanike sotsiaalsele olukorrale.

Arengukava koostamine ja ellurakendamine vähendab inimeste suhtlemisbarjääri külas, suheldakse omavahel ning toetatakse teineteist, lastel võimalused huvitegevuseks. Soodsa asukohaga külades, kus kinnisvara hind tõuseb, on külaelanikud mõningtel juhtudel sunnitud elukohta vahetama.

- *Külaelanikel võimalused rohkem omavaheliseks suhtlemiseks /.../ (R1-1)*
- *Külasse on tulnud lapsi juurde, alkohoolikuid ei ole, või kui on, siis nad ei paista silma (R4-1)*
- *Suveperioodil on lastel ja noortel võimalus sportlikuks tegevuseks /.../ (R5-1)*
- *Suheldakse omavahel ning toetatakse teineteist (R6-1)*
- *Sotsiaalset ja majandulikult väheindlustatud inimesed vahetavad elukohta. /.../ (R7-1)*

Ühel juhul on arvatud, et arengukava ellurakendamine ei mõjuta külaelanike sotsiaalset olukorda.

- *Seda pole mõjutanud (R3-1)*

5.1.9. Küla arengukava ellurakendamise edu

Küla arengukava ellurakendamise edu sõltub aktiivsetest/passiivsetest külaelanikest, külavanema ja külakogu liikmete teadmistest ja üksmeelsest tegutsemisest, omavalitsuse esindajate ja volikogu heast tahtest, rahalistest ja materiaalistest vahenditest.

- *Inimressursist (vähe tegevaid, palju pensionäre ja noored Tallinnast), rahast (projektide rahastamisest). Kui ei piisa oma küla ressursist tuleb kaasata naaberkülade elanikke ettevõtmistesse (R1-1)*
- *Omavalitsuse heast tahtest. Nende käes on instrumendid kas pärssida või aidata (R2-1)*
- *Külavanema ja külakogu üksmeelest ja ettevõtlikkusest (R3-)*
- *Aktiivsetest inimestest ja rahalistest vahenditest (R4-1)*
- *Koostöötahtest, inimeste huvist arengu vastu, materiaalistest võimalustest (R5-1)*
- *Inimeste kaasalöömistest ja eestvedajate energiast (R7-1)*

5.1.10. Millised eeldused arenguks annab küla arengukava?

Ennekõike aitab arengukava kaardistada olukorda, et teada saada millised ressursid olemas on ning sellest lähtuvalt seada edasised eesmärgid. Koondab kokku külaelanike huvid.

- *Reaalse pildi tänasest päevast, kus me oleme ja õpetab kuidas ja kuhu edasi minna, et üldse mingit arengut teostada (R2-1)*
- *Olukorda kaardistades saad teada mis külas on ja siis on võimalik välja selgitada mida veel teha saab, muidu on mõtted hajali (R4-1)*
- *Küla arengukava aitab määrata suunda, kuhu areneda, kuid arengukava võib osutuda ka unistuseks, mis ei saa täituda, sest püstitatud eesmärgid osutusid liiga kõrgeleulisteks /.../ (R5-1)*
- *Läbiarutatud suunad annavad kindlustunde arenguks, et igati erisuunas ei liiguks. (R7-1)*

Arengukava on külaelanike kokkulepe, dokument millest tuleb lähtuda külaelu arendamisel.

- */.../ distsiplineeriv dokument millest tuleb lähtuda (R1-1)*
- *Parem projektidele raha saada. Selgust sellele mis tehtud ja mille nimel veel pingutada (R3-1)*

Eelpool nimetatud seisukohti jagavad ka ettevõtjad ja kohalike omavalitsuste esindajad.

5.2. Küla arengukava mõju kogukonna arengule omavalitsuse esindaja seisukohast

1) Omavalitsuste esindajad näevad oma rolli külaelu arendamisel erinevalt:

- */.../ kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest ja eelarvest: teed, tänavavalgustus, maareform jne. (R8-2) (R16-2)*
- *Toetada seltside tegevusi nii materiaalselt kui läbi kultuurilise tegevuse (R15-2)*
- *Valla arengukavades on ettenähtud prioriteetsed valdkonnad ning nendest lähtuvalt tuleb arengukava ellu rakendada. /.../ Valla roll on tasakaalustatult juhtida valla arengut (R17-2)*

2) Küla arengukava peetakse oluliseks valla arengu planeerimisel kõigi intervjueeritud omavalitsuste esindajate poolt, kuigi igal intervjueeritaval on oma selgitus lisada.

- */.../ kui küla arengukava on koostatud kindlate põhimõtete järgi vastavalt instruksioonidele. Näiteks kui igal kogukonnal on oma arengukava, siis see kindlustab valla tasakaalustatud arengu ning väldib olukorda kus üks valla piirkond areneb rohkem kui teine (R8-2)*
- */.../ valla arengukava puudutab ühtset territooriumi, seega saab küla arengukava võtta aluseks valla arengu planeerimisel (R9-2)*
- */.../ küla arengukaval pole täna veel piisavat mõjujõudu /.../ (R16-2)*
- */.../ kuid mitte hädavajalik, vajalikuks saab see siis, kui tekib vajadus Eurorahasis taotleda (R17-2)*

3) Omavalitsused kes suhtlevad küladega on teadlikud sellest, mis on ajendanud ühele või teisele külale arengukava koostama.

4) Üldiselt arvavad omavalitsuse esindajad, et külade arengukavad on integreeritud valla arengukavadesse, kuid täpset kirjeldust nad välja ei too.

- *Jah on, valla arengukava on koostatud, ei oska öelda, kuidas protsess käis (R9-2)*
- *Tähtsamad valdkonnad haakuvad valla arengukavaga. Külavanemad osalevad arenguseminaridel, kus neil on võimalus teha ettepanekuid (R15-2)*
- *Valla arengukavas on sees külaliikumine ning külaliikumise toetamine on ka eelarve ridades (R16-2)*

5) Omavalitsuste esindajad peavad oluliseks koostööd küla arengukavade koostamisel ja vähemal määral ellurakendamisel. Nad näevad ennekõike, et külad lähtuksid oma arengukava koostamisel valla arengukavast.

- */.../ Üldised visioonid, mis on valla poolt paika pandud, tuleb kogukondadel kohapeal nendest lähtuda /.../ (R8-2)*
- *Peaks olema selleks, et valla terviklikku arengut planeerida. Ellurakendamisse peaks olema kaasatud niivõrd-kuivõrd. Külaseltsid peaksid ise rakendama oma suunad ellu. Oleneb muidugi ka suundadest (R9-2)*

6) Küla arengukavade koostamisel peaks sotsiaaltöötaja aitama kaardistada külaelanike sotsiaalset olukorda ning sellest lähtuvalt planeerima tegevused sotsiaalhoolekandes. Samas arvatakse, et see on riigipoolne funktsioon ning küla ei peaks sellega üldse tegelema.

- *See on riigipoolne funktsioon, mitte küla arengukavas rakendatav (R8-2)*
- *Sotsiaaltöötaja võiks aidata kaasa külaseltside tekkele ning kaasa rääkida sotsiaalse valdkonna arendamise poole pealt külas. Küla arengukavasse saab sisse tuua sotsiaaltöötaja nägemuse sotsiaalhoolekandest selles külas (R9-2)*

7) Omavalitsuste esinadajad näevad, et kohalikud ettevõtjad peaksid olema kaasatud küla arengukava koostamisse ja ellurakendamisse.

- */.../ Kui ettevõtja tahab külas normaalselt toimetada, siis tuleb küla arengukavas sellega arvestada. Näit. Elektrienergia tarbimine suure võimsusega, logistilised ühendused, kommunikatsioonid. (R8-2)*
- */.../ nad on üks osa külast (R15-2), (R16-2), (R17-2)*

8) Arengukava ellurakendamise edu nähakse omavalitsuse esindajate poolt ennekõike külaelanike heast tahtest, materiaaletest vahenditest, kohapealsete elanike kaasamisest jne. Olulisel kohal ei nimetata omavalitsuse poolset tuge.

- *Rahalistest vahenditest, eestvedamisest ja kohapealsete elanike kaasatulemisest (R9-2)*
- *Eestvedajast, külavanemast ja valla poolsest kontaktist ka veidikene (R15-2)*

5.3. Küla arengukava mõju kogukonna arengule ettevõtja seisukohast

1) Ettevõtjad peavad oluliseks küla arengut, nad on osalenud arengukava koostamise protsessis. Intervjueerides ettevõtjaid selgus, et pikemat aega külas elanud ettevõtjad tunnevad küla probleeme ja vajadusi. Aitavad igati kaasa nende lahendamisele. Ettevõtjad, kelle ettevõtlus asub külas ning ettevõtte juht koos töolistega käivad tööl linnast, ei ole teadlikud külas toimuvast.

- *Ei tea, et külal üldse arengukava on (R10-3)*

2) Ettevõtja näeb oma rolli külaelu edendamisel võimaluste piires kaasa aidata küla toimetustele, osaleda talgutel ning toetada küla ettevõtmisi tehnikaga. Samas arvatakse, et ettevõtjal ei pea olema mingit rolli.

- *Oleme rentnikud ja meil ei ole midagi kaasa öelda. (R10-3)*
- *Kui arengukava näeb ette külas sellist ettevõtlust, mis sobib sellesse küla keskkonda, siis on ettevõtja roll sellest kinni pidada. Ettevõtja saab arendada ainult seda tegevust, mis taotleb antud piirkonna vajadusi ning rõhutab neid. (R13-3)*

3) Ettevõtjate arvamused jagunevad kaheks. Ühed arvavad, et küla arengukava on oluline ettevõtjale, teised arvavad, et ei ole. Arengukava koostamisega on võimalik saavutada kontakt külaelanike ja ettevõtjate vahel. Küla arengukavas nähakse toetavat rolli oma ettevõtluse arendamisel.

- */.../, „nagu mina külale, nii küla minule”. Külaelanik on potentsiaalne töötaja, klient, kaasamõtteleja (R12-3)*
- */.../ oleneb ettevõtluse sisust. Kui ettevõtja tahab maad harida ja loomi kasvatada, siis selleks on talle maad vaja mitte ümber farmi suures koguses elamuid (R13-3)*
- *Mingil määral. Kui küla on puhas, siis on hea arendada turismi (R14-3)*

Põhjused miks tuntakse, et arengukava ei ole oluline on järgmised:

- */.../ probleemid lahenevad suheldes vallaga (R10-3)*
- */.../ aga tõenäoliselt oleneb sellest, mis ettevõtlusega on tegu. Kui tegeletakse turismitaludega, siis võib olla oluline R11-3*

4) Ettevõtjad arvavad, et nad võiksid olla kaasatud küla arengukava koostamisse ja ellurakendamisse.

- */.../ siis saab ettevõtja teada ka mis külas toimub (R10-3)*
- */.../ sest ettevõtjal on omad majanduslikud huvid. /.../ (R12-3)*
- */.../ sest arengukava määrab tema ettevõtluse arengu. (R13-3)*

5) Ettevõtjate hinnangul sõltub küla arengukava ellurakendamise edu kohalike elanike aktiivsusest, eestvedajatest, positiivsest suhtumisest ja finantserimisest, lähtuma reaalistest arenguvajadustest. Ühel juhul ei osanud ettevõtja küsimusele vastata.

6) Ettevõtjad ei leidnud olulisi muutusi külas, mis oleksid mõjutanud nende ettevõtlustegevust. Kuid tõid välja olulised aspektid, mis on soodustanud nende ettevõtluskeskkonda.

- *Valla arengukavasse on sisse kirjutatud, et meie küla on hajaasustusega küla ning see soodustab kohapealse ettevõtluse arengut. Ettevõtja tunneb ennast nüüd turvaliselt. (R13-3)*
- *Muutused suured. Külamuuseumi ja –keskuse olemasolu tõstavad küla väärtust ning mõjutab ka turismindust. (R14-3)*
- *Otseselt ei ole neid muutusi toimunud, kuid kaudselt küll. Külasse on loodud lastele mänguplats jm vajalikud objektid, mis loovad külasse inimväärse ning puhta keskkonna ning siis on ka selles külas ettevõtlusega meeldiv tegeleda. (R11-3)*

6. ARUTELU

Kas küla arengukavad on kooskõlas valla arengukavadega?

Uurimusest selgus, et küla arengukavade koostamisse on kaasatud kogukonna elanikud, kohalikud ettevõtjad ja omavalitsuse esindajad. Läbi on viidud mitmed koosolekud küla arengukavade koostamiseks. Arengukava koostamist on juhtinud kas külavanemad või mittetulundusühingute juhid. Seega on tegemist kogukonna poolt juhitud planeerimisega, mis aja jooksul muudab kogukonna sotsiaalselt ja poliitiliselt mõjukamaks.

Külade arengukavad hõlmavad sisult rohkem kogukonna infrastruktuuri ja keskkonna arendamise plaane. Vähemal määral sotsiaalset keskkonda ja teenuseid. Sotsiaaltöötajad ei ole kaasatud küla arengukavade koostamisse ning seega ei kajasta külade arengukavad sotsiaalhoolekannet külades. Sotsiaaltöötajad võiksid olla küla arengukava koostamisel riskigrupi esinadajad.

Küla arengukavade koostamine ei ole kohustuslik. Valla arengukavade koostamine on kohustuslik igale omavalitsusele. Eesti Vabariigi põhiseadusega on antud kohaliku elu küsimused otsustada ja korraldada kohalikel omavalitsustel, seega on õigus kohalikul omavalitsusel aktsepteerida või mitte aktsepteerida küla arengukavade olemasolu. Teisalt kohaliku arengu kavandamise tulemina rahuldatakse kodanike vajadusi paremini nii, et oleks rohkem omaalgatust, valikuvõimalusi ja demokraatiat, mitmekesisem ja parem kohalike teenuste kvaliteet.

Küla arengukava peetakse kohalike omavalitsuse esindajate poolt oluliseks valla arengu planeerimisel, kuid lisatakse, et see ei oma piisavat mõjujõudu. Kui igal kogukonnal on oma arengukava, siis see kindlustab valla tasakaalustatud arengu. Üksikud külade arengukavad soodustavad ebaühtlast arengut vallas.

Küla ja valla arengukavade kooskõla oleneb mõlema arengukava koostamise protsessist ning omavahelisest suhtlemisest. Arengukava koostamise meetodika on üldjuhul küla ja valla arengukava koostamise puhul ühine. Vahe seisneb selles, kuidas kaasatakse inimesi arengukava koostamise protsessi. Arengukavad on paremini kooskõlas siis, kui toimub vastastikune informeerimine ja sisuline koostöö arengukava koostamisel.

Üheks oluliseks läbirääkimiste teemaks on, kuidas kajastada valla eelarves külade vajadusi. Küsitlusest selgus, et rahaliste vahendite puudumine toob kaasa arengukava ajagraafikus mittepüsimise. Arengukavade rahastamine sujub juhul, kui ei planeerita liiga suuri tegevusi ning rahastamine toimub oma jõududega.

Kuna valdade huvi küla arengukavade vastu on piirkonniti erinev, siis parimal juhul on küla arengukavast võetud prioriteetsemad tegevused ja objektid ning lisatud valla arengukavasse. Halvimal juhul on nimetatud objektid ja tegevused ühise nimetaja alla ning seega väidetakse, et külade arengukavad on integreeritud valla arengukavadesse. Oluline on valla ja küla arengukavade kooskõla analüüsimiseks kasutada tegevuskava ja eelarvet.

Milline on kolme sektori esindajate roll küla arengukava koostamisel?

Uurimusest selgus, et kolme sektori esindajad on teatud juhtudel segaduses, kas ettevõtjad peaksid olema kaasatud küla arengukava koostamisse ja ellurakendamisse.

Küla arengukavade ellurakendamist teostatakse enamalt jaolt kas vabatahtlikult, projektipõhiselt või saades toetust valla eelarvest.

Lähtuvalt uurimustööst on kolmanda sektori esindaja ülesanne alustada, juhtida ning ellu viia küla arengukava, kaasates erinevas protsessifaasis ka kohaliku omavalitsuse esindajat. Kuna küla on territooriumi haldusjaotuse seaduse järgi valla osa, siis lasub omavalitsusel kohustus toetada küla arengukava integreerumist valla arengukavasse ning hiljem seda ka ellu rakendada.

Uurimustööst selgub, et ettevõtjatel on kindlad huvid kui nad osalevad küla arengukava koostamisel. Nendeks huvideks võib olla enesereklaam, üksteise paremini mõistmine, tööjõu otsimine, ettevõtlust takistavate tegurite ühine kõrvaldamine või ühiste probleemide eest seismine.

Viimasel ajal on hakatud rääkima kohalikul tasandil eksisteerivast partnerlusest, mis on koostöö erinevate huvigruppide vahel ühise eesmärgi nimel. Ka uurimustööst selgus, et ühise eesmärgi nimel on ettevõtjad nõus osalema küla arengukava koostamisel.

Küla arengukava koostamisse ja ellurakendamisse saab kaasata kolme sektori esindajaid juhul, kui nad saavad tegeleda ühiste vajaduste ja projektidega, kaasata kohalikku kogukonda ja viia projekte ühiselt ellu. Partnerlus võimaldab terviklikumat ja koostööl

põhinevat lähenemist, mis seob omavahel erinevate huvigruppide tegevused ja mitmekesised vaatenurgad. Teoreetiliselt peaks see võimaldama partnerlusel rakendada uut laadi mõtlemist ja arusaamu küla piirkondade arendamisest.

Küla kogukondade jaoks on oluline luua võrgustikke, kuna need on head vahendid arengu ja positiivsete muutuste tagamiseks.

Milline on küla arengukava mõju kogukonna arengule ning millised võimalused see loob?

Arengukava kaardistab ennekõike olukorra, et teada saada millised ressursid on olemas ning sellest lähtuvalt saab seada edasised eesmärgid. Selle olemasolu annab põhjendatud ning eesmärgistatud tegevuse koordineerituse, arendusprogrammide ellurakendamise lähtuvalt prioriteetidest ning head eeldused kogukonnale tähtsate valdkondade rahastamiseks.

Kuna kogukonnatöö kõige tähtsamaks aspektiks on ühiste huvidega inimeste kokkusaamine, nende vajaduste väljaselgitamine, et siis koos tegutsema hakata - annab selleks võimaluse arengukava koostamine, planeerimine. Sellega sätestatakse pikaajalised arengueesmärgid, koondatakse jõupingutused esmavajalikele muutustele, parandatakse majanduslikku toimetulekut ning liidetakse kogukond.

Olenevalt kogukonna poolt püstitatud eesmärkidest on võimalik mõjutada kogukonna arengut läbi arengukava ellurakendamise. Arengukava mõju kogukonnale saab hinnata erinevate valdkondade kaudu. Valdkonnad valib iga kogukond ise vastavalt vajadusele.

Uurimustöös on välja toodud valdkonnad, kus arengukava ellurakendamisega on kaasnenud muutused. Nendeks valdkondadeks on ühistegevuse korraldamine, infrastruktuuri arendamine, keskkonnateadlikkuse tõstmine ning vähesel määral ka muud valdkonnad.

Kogukonna kaasamine küla arengusse parandab inimeste oskusi, tõstab nende eneseusku ja suutlikkust end ise aidata, loob tõised suhted teenusepakkujate ja rahastajate vahel, parandab ettevõtlust ja füüsilist keskkonda.

KOKKUVÕTE

Käesoleva uurimustöö peamiseks eesmärgiks oli välja selgitada küla arengukavade mõju kogukonna arengule.

Selleks tuli välja selgitada, kas küla arengukavad on kooskõlas valla arengukavadega, täpsustada kolme sektori esindajate rolli ja huvi arengukava koostamisel ning välja tuua kogukonna arenguvõimalused.

Arengukavade ellurakendamine kutsub esile muutused kogukonnas, mille ülesandeks on mõjutada ühiskonda koos tema alaosüsteemidega. See omakorda mõjutab sõpru, sugulasi, perekonda ning lõpuks ka indiviidi ennast.

Küla arengukavade ellurakendamine läbi partnerluse toob kaasa muudatused kogukonna arengus. Selle erinevad käsitlused suudavad leevendada sotsiaalset tõrjutust ja aitavad kaasa kogukonna arengule.

Uurimustöös selgub, et kolme erineva sektori rollid arengukava koostamisel ja ellurakendamisel kujunevad kogukondades erinevalt. Oluline on, et kõik osapooled oleksid koostööst huvitatud. Partnerlus loob võimaluse rakendada uut laadi mõtlemist ning kujundab ühised arusaamad kogukonna arengust.

Külades toimub aktiivne kogukonnatöö, kuid enamasti ei teostata kogukonna sotsiaaltööd. Sotsiaaltöötajad peaksid olema kaasatud küla kogukonna arendamisse osalemisega küla arengukavade koostamisel.

Kokkuvõttes võib öelda, et senisest enam tuleb pöörata tähelepanu kogukonna kaasamisele, külade sotsiaalküsimuste lahendamisele, mille võtmeks ongi küla arengukavade ellurakendamine.

SUMMARY

The main aim of this research is to find out the impact of the village development plans on the development of the community: with the help of theoretical sources and by interviews with leaders of villages, local governments and local businessmen to analyze how much the use of development plans influences the improvement of the life of the village society.

For this, it had to be found out if the village development plans are in accordance with the local government development plans. Also to specify the role and interest of the representatives of three sectors (village, local government, and local business) throughout the composing process of a development plan, and to point out the development opportunities for the society in the villages.

This study has been carried out by using the qualitative research method. Under the qualitative research method the open questionnaires have been used that lets interviewer to ask extra questions in addition to the schema of questionnaire.

Because of the interest of the local governments in the village development plans differs by the local governments. Then at the best, some activities of major priority have been taken from the village development plans and added to the local government development plans. At worst, objects and activities are put under common umbrella of local government plans, claiming that village development plans are integrated into the local government development plans. When analyzing the local government and village development plans, it is important to study the Plan of Action and the Budget of local government.

During the process of composing the village development plan good cooperation has to be achieved between the local government and villages to inform the local government about the needs of the village society. Communication allows the local government to be aware of the problems of the village societies. With the help of entrepreneurs the common needs have to be found out and the solutions for them proposed.

To summarize, it can be said that more than ever before, there is a need to pay attention to inclusion of the village society and to resolve the social questions of the villages, and key to that is the implementation of the village development plans in good cooperation with the local authorities.

KASUTATUD KIRJANDUS

Harjumaa arengu- ja planeeringuosakonna 2002. aruanne. Harju Maavalitsus

Kiik, R. (2002) Sotsiaaltöö eriala kursuse: Sotsiaaltöö meetodid IV - Töö kogukonnaga loengu õppematerjal. Tartu Ülikooli AÜ

Kreem, R., Sergo, L., Sermat, V. (1995) „Sotsiaaltöö teooria ja praktika” ESKL, Tartu

Kärner, I., Loolaid, Ü., Sudakova, L. (2003) “Küla arengukava koostamine” Külavanema käsiraamat, neljas vihik

Külade arendamise ja investeeringu toetus

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=813244> 13.03.05

Leader programmi tutvustus <http://www.kodukant.ee/content.php?content.81> 18.märts 2005

Lepa, R., Illing, E., Kasemets, A., Lepp, Ü., Kallaste, E., (2004) “Kaasamine otsuste tegemise protsessi”. Poliitikauuringute Keskus PRAXIS. Tallinn

McAlinden, G. (2004) “Toimivad partnerlused”. Balti Riikide Partnerlusprogramm.

Noorkõiv, R. (2002) “Kohaliku omavalitsuse arengukava koostamise soovitusel”. Tartu

Nõgel, I. (2002) “Elanike kaasamine partnerlusprogrammi kaudu”. Ajakiri Sotsiaaltöö 4/2002

Payne, M. (1995) „Social work and community care”. Macmillian Press

Post, R. (2000) “Kassari käsiraamat. Juhiseid kogukonna edendamiseks”. Kassari

Puurmann, M. (2003) Bakalaureusetöö “Kogukonna tugevus, eneseabi suutlikkus ja selle toetamise võimalused Vormsi saare kogukonna näitel”

Projektid, <http://www.kodukant.ee>

Sarv, M. (2001) *Külavanema käsiraamat*. Esimene vihik.

Vabadus ja vastutus. Kodanikuühiskond Eestis. IV Avatud ühiskonna foorum. Tallinn

Wanger, L. (1999) “Kodanikuühiskond ja mittetulundussektor: Ülemaailmne liikumine”

Weil, M., (2005) *The Handbook of Community Practice* USA. Sage Publication.

Seadused

Eesti Territooriumi Haldusjaotuse Seadus

Eesti Vabariigi Põhiseadus

Kohaliku Omavalitsuse Korralduse Seadus

Intervjuu kava:*Seltsi esindajaga, küllavanemaga (arengukava koostamise eestvedajaga)*

1. Mis ajendas teie külale arengukava koostama?
2. Kuidas te teostate küla arengukava ellurakendamist?
3. Kas küla arengukava koostamisse oli kaasatud ka kohalikke ettevõtjaid? Kuidas nad olid kaasatud?
4. Millised olid ettevõtjate huvid küla arengukava koostamisel?
5. Milline on ettevõtjate roll küla arengukava ellurakendamisel?
6. Kas küla arengukava koostamisse oli kaasatud ka kohalik omavalitsus? Kuidas nad olid kaasatud?
7. Kuidas kohalik omavalitsus on kaasatud küla arengukava ellurakendamisse?
8. Kas ja kuidas küla arengukava on integreeritud valla arengukavasse?
9. Milline võiks olla/on sotsiaaltöötaja roll küla arengukava a) koostamisel ja b) ellurakendamisel?
10. Millistes valdkondades planeerisite arenguid? Milline on tulemus?
11. Miks olite mõnes valdkonnas edukamad?
12. Miks õnnestus/ei õnnestunud püsida ajagraafikus?
13. Kas arengukava rahastamine on sujunud? Milline on kogemus?
14. Kuidas on mõjutanud arengukava ellurakendamine küla looduslikke olusid?
15. Kuidas on mõjutanud arengukava ellurakendamine küla majanduslikku olukorda?
16. Kuidas on mõjutanud arengukava ellurakendamine küla infrastruktuuri arengut?
17. Kuidas on mõjutanud arengukava ellurakendamine külaelanike koostööd, koosmeelsust?
18. Kuidas on mõjutanud arengukava ellurakendamine külaelanike sotsiaalset olukorda?
19. Millest sõltub küla arengu/arengukava ellurakendamise edu?
20. Millised eeldused arenguks annab küla arengukava?

Omavalitsuse esindajaga

1. Kas on / ja milline on kohaliku omavalitsuse roll külaelu arendamisel?
2. Kas küla arengukava on oluline valla arengu planeerimisel? Põhjendage.
3. Mis te arvate, mis ajendas külale arengukava koostama?
4. Kas ja kuidas onküla arengukava integreeritud valla arengukavasse?

5. Kas omavalitsus peaks olema kaasatud küla a) arengukava koostamisse ja b) ellurakendamisse? Põhjendage.
6. Milline võiks olla/on sotsiaaltöötaja roll küla arengukava a) koostamisel ja b) ellurakendamisel?
7. Kas kohalikud ettevõtjad peaksid olema kaasatud küla arengukava a) koostamisse ja b) ellurakendamisse. Põhjendage.
8. Millest sõltub küla arengu/arengukava ellurakendamise edu?
9. Millised eeldused arenguks annab küla arengukava?

Kohaliku ettevõtjaga

1. Mis ajendas külale arengukava koostamist?
2. Millisena näeb ettevõtja oma rolli külaelu edendamisel?
3. Kas küla arengukava on oluline ettevõtjale ettevõtte arendamise planeerimisel? Põhjendage.
4. Kas ettevõtja peaks olema kaasatud küla arengukava a) koostamisse ja b) ellurakendamisse? Põhjendage.
5. Millest sõltub küla arengu/arengukava ellurakendamise edu?
6. Millised muutused on tänaseks sinu külas toimunud, mis mõjutavad ettevõtja tegevust?
7. Millised eeldused arenguks annab küla arengukava?

Interpreteerivad koodid

Intervjuu küla arengukava koostamise eestvedajaga.

1. Mis ajendas teie külale arengukava koostama?

Kuna oli külavanem valitud, MTÜ asutatud ning midagi tuli ette võtta, et edasi minna. Et lihtsam oleks asju korraldada. Et hoida külas ära suuremad katastroofid ning kaitsta põliselanikke.	R1-1
Juhuslikult.	R2-1
Imselt saime võimaluse osaleda projektis. Kui pole arengukava, siis ei saa ka raha.	R3-1
Ma arvan, et küla oli liiga hajali. Mõte küla arengukava koostada kasvas koosolekuteist iseenesest ja hiljem kinnitasid selle vajadust ka Euroopa Liidu programmid, mis nõudsid küla arengukava, muidu ei tasu nende poole vaadatagi.	R4-1
Külavanema valimine, soov küla arendada.	R5-1
See, et küla areneks ja vald aktsepteeriks küla soove ning küla ka ise teaks, mida tahab.	R6-1
See, et oleks mingisugune plaan kuidas mõjutada küla arengut. Küla oli korrast ära, infrastruktuur puudulik jne.	R7-1

2. Kuidas te teostate küla arengukava ellurakendamist?

Veame sõrmega järke ja vaatame mida teha. Mõned asjad on juba lõhutud ning neid tuleb taastada.	R1-1
Küla toimikond rakendab arengukava projektide näol.	R2-1
Vastavalt rahalistele võimalustele, suuri eesmärke ei püstitanud. Üsna palju libiseb ise kohale.	R3-1
Jälgime, et iga valdkonna juures oleksid konkreetsed tegevused tehtud. Ja kui tegevused on tehtud, siis vaadatakse arengukava jälle üle ning seejuures määratakse vajadusel uued tegevused. Arengukava ellurakendamine toimub hoogtööpäevadena. MTÜ juhatus vaatab, et eesmärgid oleksid täidetud ja tegevused tehtud.	R4-1
Arengukava elluviimisega on ilmnunud raskusi. Paljud inimesed osalesid küll arengukava koostamisel ja edasistel üritustel (esimesed heakorrapäevad, esimene projekt pargi korrastamiseks), kuid nüüdseks on huvi kadunud ning küla kui terviku arendamisel osaleb järjest vähem inimesi, kuigi elanikkonna arv on kasvav.	R5-1
Projektitaotluste abil, MTÜ juht korraldab.	R6-1
Need, mis on ettenähtud, neid suundasid rõhutame oma tegevustes suheldes vallaga.	R7-1

3. Kas ja kuidas olid küla arengukava koostamisse kaasatud kohalikud ettevõtjad?

Jah. Kõik ettevõtjad olid kutsutud küla koosolekule. 5-est 2 võttis osa. Metsaomanikud, kellel on kinnistud, kuid ei ela külas olid kutsutud – nad ei osalenud.	R1-1
Ei ole kaasatud, ettevõtlus peaaegu puudub.	R2-1
Ettevõtjad on oma külast, nad vastasid küsimustele ning osalesid arengukava koostamisel nagu külaelanikudki.	R3-1
Jah, kutsusime koosolekutele. Ettevõtjad rääkisid senisest tegevusest ning vaatasime kuidas neid	R4-1

saab rakendada külas. Nad olid aktiivsed osalema.	
Külas on üks ettevõtte, mille esindaja osales paaril arengukava koostamise arutelul.	R5-1
Ettevõtjad olid kaasatud juhuslikult, nad olid kaasatud kui küla elanikud, mitte teadlikult.	R6-1
Küla arengukava koostamisel osalesid ettevõtjad kelle ettevõtlustegevus ei olnud seotud külaga. Nad osalesid kui küla elanikud. Kohalikud ettevõtjad olid ka kaasatud aruteludesse ning nad avaldasid oma mõtteid.	R7-1

4. Millised olid ettevõtjate huvid küla arengukava koostamisel?

Ettevõtjad ei saanud omavahel läbi ja ka omavalitsusega ei saadud läbi. Nad olid huvitatud külast ja selle arengust. Nad lootsid leida külaelanikelt tuge oma maine paremaks muutmiseks. Küla on tänaseks liiga väikese mõjujõuga ning nad ei saanud abi.	R1-1
Kuna ettevõtlus külas puudub, siis ei tea ka nende huvisid.	R2-1
Näiteks infrastruktuuri teema, muud ei tule meelde. Heakord, interneti olemasolu, teed – see oli ettevõtjate huvi.	R3-1
Nad arvasid, et külas tegutsedes peab küla teadma nende ettevõtmistest, et vältida vääriti mõistmist. Küla võtab neid siis ka paremini vastu ning nende tegevus kiidetakse heaks külaelanike poolt. Külaelanikud saavad ka tööd.	R4-1
Ettevõtja poolt tõstatatud põhiprobleemiks oli heakord, töötud ja tegevusetud lapsed.	R5-1
Esmalt ei paistnud ettevõtjate huvid välja.	R6-1
Et luua külasse töökohti, et püsielanikel oleks külas rakendust. Mõtted, et töökohti juurde luua, aga see pole saanud teoks.	R7-1

5. Milline on ettevõtjate roll küla arengukava ellurakendamisel?

Ettevõtjad suhtuvad külmalt. Nende roll võiks olla külaäritustele kaasa aitamine, heakorrastamine ettevõtjate endi territooriumil. Kui ettevõtjad on linnast, siis ei huvita neid külaelu	R1-1
Ettevõtjaid külas peaaegu ei olegi.	R2-1
Abistav roll, sponsoreerijad. Aitata külaelu arengule kaasa nii materiaalselt kui füüsiliselt, seda nad ka praegu juba teevad.	R3-1
Ei saa talle mingit rolli peale suruda, et ta osaleks arengukava ellurakendamisel.	R4-1
Ettevõtjalt oleme saanud abi küla heakorratöodes (teepervede niitmine), vajadusel oleme saanud kasutada ühistu traktoreid.	R5-1
Sponsorluse roll võiks olla. Näiteks: ettevõtte toetab küla trükiseid.	R6-1
Et külaelanikel oleks tööd.	R7-1

6. Kas ja kuidas oli küla arengukava koostamisse oli kaasatud kohalik omavalitsus?

Omavalitsuse esindajad osalesid alati koosolekul.	R1-1
Jah, kohaliku omavalitsuse esindaja osales koosolekul. Küla arengukava on kinnitatud volikogu koosolekul.	R2-1
Ei olnud. Keegi käis vallast kohustuslikus korras ühel nõupidamisel, sest koolitusel oli nõutud. Vallavalitsus oli kursis sellega mida tehakse.	R3-1

Esmalt võtsime ette valla arengukava ja vaatasime mida vald on planeerinud, sellest lähtuvalt planeerisime oma tegevused. Vallas toimuvad arenguseminarid ning siis saame teha ettepanekuid. Valla esindaja võttis meie koosolekutest osa.	R4-1
Külaarengukava sai koostatud külas, kohalikul omavalitsuselt saime andmeid küsimustes, mis puudutasid nii küla kui valda (teed, vee- ja kanalisatsioonivõrk). Valminud arengukava kinnitati vallavalitsuse istungil ja mõned arengukava punktid kanti ka valla arengukavasse.	R5-1
Vallavalitsusest kedagi kohale ei kutsutud, kuid küla elanike seas olid inimesed, kes olid valla erinevate komisjonide liikmed. Arengukava valmimisel said kõik volikogu liikmed selle. Ühel istungil arutati seda ning kooskõlastati.	R6-1
Jah, nad olid kaasatud aruteludesse.	R7-1

7. Kuidas kohalik omavalitsus on kaasatud küla arengukava ellurakendamisse?

Omavalitsus on hakanud arvestama külaga. Üldplaneeringus arvestatakse küla arengukava, toetatakse üritusi rahaliselt. Vallast on saadud infot ja muud materjali arengukava koostamiseks.	R1-1
On üritatud kaasata, aga omavalitsus on amorfne, käed selja taga toolist kinni hoidmas.	R2-1
Ellurakendamiseks on andnud toetust kui finantseerija ning abiks on olnud nõu ja jõuga	R3-1
Vald toetab rahaliste vahenditega. Meie vallas on pearaha süsteem külaelanike arvu järgi. Kui külas on MTÜ, siis vald peab seda küla arenguvõimeliseks. Vald osutab materiaalsel abi ning vajadusel ka nõustab.	R4-1
Kohalik omavalitsus eraldab külaseltsile raha ülalpidamiskuludeks (näiteks heakorrapäevade läbiviimiskulud, pargi korrashoiu kulud), toetab meie poolt algatatud projekte kaasfinantseerimisega.	R5-1
Ennekõike läbi selle, millised tegevused rahastatakse valla rahadega. Näiteks infrastruktuur, bussiühendus jne.	R6-1
Projektid, mis küla kirjutab, leiavad kohaliku omavalitsuse toetuse. Küla teeb ettepanekuid vallale, näiteks infrastruktuuri ja interneti vajadus – need vajavad vallapoolset investeeringut.	R7-1

8. Kas ja kuidas küla arengukava on integreeritud valla arengukavasse?

Valla arengukavasse on tehtud muudatused - väärtustada külasid, valla kalenderplaanis külade üritused sees.	R1-1
Kui vallalt polnud vaja poliitilist toetust, siis sai valla arengukavasse tehtud valla volikogu otsusega parandused.	R2-1
On küll, osaletud on valla arengukava koostamisel. Juhtisin ise külade poolt.	R3-1
Vallas toimuvad arenguseminarid kus arutatakse arengukavade ellurakendamisel tulenevaid probleeme. See mis on valla arengukavas sees, see läheb ka käiku.	R4-1
Meie arengukavast on valla arengukavas pargi korras hoidmine pideva tegevusena, arengukavas on ettenähtud ka koolimaja remont (seisab aastaid tühjana).	R5-1
On ja korralikult. Võtsime valla arengukava üldeesmärgid aluseks ja vastavalt oma küla eripäradest sai tegevused koostatud.	R6-1
Valla arengukava arutelude töögruppides on osalenud külade elanikud. Üldised punktid käivad iga	R7-1

küla kohta.	
9. Milline võiks olla/või on sotsiaaltöötaja roll küla arengukava koostamisel ja ellurakendamisel?	
Arengukavas ei ole ära näidatud sotsiaaltööd. Kogu sotsiaaltöö on koondunud /.../ linna, inimesed peavad saama ise hakkama.	R1-1
Vallas külates sotsiaaltöö puudub, sotsiaaltööd Eesti Vabariigis ei eksisteeri. Kõik on küllavanemate õlgadel kui ta viitsib ja hoolib sellega tegeleda. Sotsiaaltöötajal peab olema ülevaade oma haldusalast. Sotsiaaltöötaja peaks rõhuma arengukavas punktidele, mis puudutab tema valdkonda ning see teeks sihtgrupi elu paremaks. Vahendama nõrgema grupi huvisid.	R2-1
Ei oska öelda.	R3-1
Sotsiaalteema on külas kaootiline. Küla noortele tuleks rohkem tähelepanu pöörata. Pensionäride tegevus on käivitunud juba vanast ajast. Sotsiaaltöötaja peaks andma külale nõuandeid, kuidas noortega hakkama saada. Küla arengukava ellurakendamisel peaks olema ta selle teema eestvedaja või vähemalt aitama korraldada külaelu sotsiaalpoolt.	R4-1
Küla ja valla sotsiaaltöötaja vahel peaks olema koostöö kahes suunas: pensionärid ja lapsed, kes ei saa kodust ja oma lähedastelt hoolitsust. Viimases osas on koostöö sotsiaaltöötajaga pidev, enesega mittetoimetulevaid pensionäre praegu külas ei ole.	R5-1
Sotsiaaltöötaja võiks seista selle eest, et sotsiaalne külg ei jääks küla arengukavast välja ning selle ellurakendamisel aitaks neid, kes pole eelnevalt sotsiaaltööga tegeleenud.	R6-1
Küla koosolekul on osalenud valla sotsiaaltöötaja, kuulunud ära külaelanike soovid. Sotsiaaltöötaja võiks olla kaasatud küla arengukava koostamisse, et täpsemalt kaardistada küla sotsiaalne olukord ning vajadused. Seda saab vajadusel teha arengukava täienduste sisseviimisel.	R7-1

10. Millistes valdkondades planeerisite arenguid? Milline on tulemus?

Esiteks inimeste aktiveerimine, kooskäimine ühisüritused, et ühiselt küla arengut teostada. Tulemus. Päris hea kõikides asjades – hea maine, oleme tuntud. Küla õhkkond on paranenud. Inimesed korrastavad oma majapidamisi. Teiseks valdkonnaks oli infrastruktuuri arendamine. Võib ka sellega rahule jääda, kuid palju on lõhutud - viidad jne.	R1-1
Turismi valdkonnas, et distsiplineerida ratastel suvitajaid ja pakkuda neile alternatiivi külas, säästvaid võimalusi mere ääres puhkamiseks. Tulemuseks on loodud parkla, et inimesed ei peaks enam oma masina turvalisuse eest muretsema. Arengukava protsessi alustamisega tuli välja, et kuskile pole asetada infot. Sai ehitatud bussipeatus koos teadete tahvli ja postkastidega. Sellega lahenes kolm probleemi: ajalehed ei ligune, teated on võimalik paigutada stendile ja lapsed saavad oodata bussi tuulevarjus.	R2-1
Infrastruktuuri arendamine ja küla seltsielu korraldamine. Tulemus on olnud positiivne. Kogu aeg läheb paremaks. Asfalt pannakse külasse, tuletõrje veevõtukoht on rajatud. Eraldati külamaad, seega on kooskäimise koht olemas, interneti ühenduse olemasolu.	R3-1
Kooskäimiskoht oli oluline, arutlesime milline ettevõtlus on külale sobilik ja infrastruktuur. Jubedaid asju sisse ei pannud, et ei tekiks tulemust. Tulemusena on olemas meil kooskäimise koht. Internetti veel ei ole. Küla arengukavasse sai sisse kirjutatud lähtuvalt külaelanike soovist konkreetne huvi seoses kohaliku ettevõtja tegevusega, selleks oli /...../. Ettevõtja küsis Euroopa	R4-1

Liidu fondist toetust ning sai ka selle. Huvi oli mõlemapoolne, nii külaelanike kui ka ettevõtja.	
Valdkonnad: - ühistegevus (igal aastal kaks heakorrapäeva, teadetetahvel, vallalehes artiklite avaldamine külas toimub igas kvartalis vähemalt üks üritus) – Mainekujundus (igal aastal kava kohta), - infrastruktuuri korrastamine (korrastatud tänavavalgustus, osa külavahe teest on tolmuvaba, koolibuss käib 4x päevas, paranenud on teede lumest lahtihoidmine), - turvalisus (arenenud on koostöö korrakaitsega).	R5-1
Ettevõtluses, hariduses, kultuuris ja spordis, sotsiaalhoolekandes, infrastruktuuris, keskkonnas, planeerimise ja maakasutuse üldised põhimõtted. Tulemusena pole sotsiaalhoolekande teemal ühtegi projekti kirjutanud. Keskkonna valdkonnas on välja kujunenud kevadkoristused, sügisel võsa raiumine. Muretsetud on niiduk, et hajaküla korras hoida.	R6-1
Keskkonnateadlikkuse tõstmisel. Külas on paranenud jäätmemajandus, külakeskkond o puhtam. Ei vedele juhuslikku sodi metsa all ja teepervedel. Infrastruktuur. Teed on talvel lumest puhtad ning liivatatud, valla ürituste aeg veab buss külaelanikud üritusele ja tagasi. Külasse on paigutatud traadita internet. Külasse on loodud külakeskus, külamuuseum.	R7-1

11. Miks olite mõnes valdkonnas edukamad?

Sest mõnele valdkonnale on rohkem rõhku pandud.	R1-1
Kui tunned, et seda on tõesti külale vaja, siis tekib energia. See ongi edu.	R2-1
Käivitasime seltsielu, enne meie külas seda ei olnud. Edu määrab see, mida külaelanikud väga soovivad, siis sellega tegeletakse rohkem.	R3-1
Tehnilised ja rahalised vahendid ei võimalda kõike. Vallal on suuremad plaanid teatud valdkondades ja siis ei ole mõtet üksi rabeleda, oma aega ja ressursi raisata. See tähendab, et tuleb valda järgi oodata.	R4-1
Kõige suurem on olnud edu heakorra osas, sest see ei nõua suuremaid summasid	R5-1
Sest antud valdkond on elulisemalt vajalik.	R6-1
Kuna MTÜ on juba ammu loodud, siis on olnud aega nii mõnegi asjaga kauem tegeleda.	R7-1

12. Miks on õnnestunud või ei ole õnnestunud püsida ajagraafikus?

Ajagraafikus ei õnnestunud püsida, sest vallast tulid uued plaanid ja küla jäi ootama, et antud tegevusele tuleb vallast rahaline toetus. Külal läbisõitjate poolt lõhutakse või reostatakse objekte, mis tuleb uuesti parandada.	R1-1
Etapid olid määratletud realselt. Ei küsinud kuskilt lisa rahasid, see oleks asja venima pannud.	R2-1
Üldiselt püsime ajagraafikus, sest ise oleme aktiivsed ning eestvedajate tuumik on tugev.	R3-1
Jah oleme, asjad olid realsed mida paika panime. Meil on rahulik arengukava ja suuri illusioone ei loonud.	R4-1
Tegevuskavas püstitatud tähtaegadest ei ole meil õnnestunud kinni pidada. Koolimaja rekonstrueerimine on rahaliste vahendite puudumise tõttu tegemata. Vallavalitsusel on tegemata juba 2003.a. lubatud statsionaarne prügikastialus. Õnnestunud on kahel korral aastast heakorrapäevade läbiviimine, vabaõhukeskuse rajamine parki – heakord huvitab paljusid ning pargi projekt oli meil esimene ja asjast huvitatuid oli palju. Praegu on käsil interneti punkti rajamine, mis	R5-1

tundub ka õigeaegselt valmivat.	
Iga aasta oleme vaadanud tabeli üle, sõrmega pole järge ajanud. Aastate kaupa jõuame graafikus küll püsida.	R6-1
Päris ajagraafikus ei ole suutnud püsida matkaraja loomisega ja ka interneti ühenduse saamisega külasse, sest pole projektidele koheselt raha peale saanud.	R7-1

13. Kas arengukava rahastamine on sujunud? Milline on kogemus?

On sujunud. Enamasti teostatakse arengukava ellurakendamist enda jõududega. Neljandal tegevusaastal sai vald aru, et tasub rahastada külade üritusi, kuid seda ka valikuliselt.	R1-1
Nii ambitsioonikad me ei olnud. Me ei taotlenud kuskilt raha.	R2-1
Ei ole sujunud ja on sujunud. Oleme kirjutanud projekte, aga rahastust pole saanud. Suuremad asjad seisavad raha taga, aga väiksemad saab tehtud niisama.	R3-1
On enam-vähem, valla toetus on projektipõhine. Kui raha pole, siis võib küll teha, aga lõpuni arengukava ilma rahata ei vii.	R4-1
Arengukava rahastamine on probleem – meil ei ole õnnestunud saada rahasid koolimaja rekonstrueerimiseks, vallal on raskusi infrastruktuuride rekonstrueerimisega.	R5-1
Paremuse suunas.	R6-1
Osadele projektidele ei saa koheselt raha ja see takistab tegevust. See on ka ajaline kadu.	R7-1

14. Kuidas on mõjutanud arengukava ellurakendamine küla looduslikke olusid?

Absoluutselt ei ole kaasa aidanud. Mets võeti maha eramaalt. Külal pole õigusi selle sekkumisse. Kaasa on aidanud põliselanike kinnistutele, inimesed hooldavad oma kodu ümbrust.	R1-1
Väga hästi, samblikud on taastatud, autodega ei minda enam metsa alla.	R2-1
Võsa on külas vähem, istutatud on puid, küla on puhas ning koristatud.	R3-1
Heakord oli üks prioriteetidest. Tänu sellele on heakord tagatud, kaks korda aastas korraldatakse hoogtöö päevasid. Külas on alati heakord olnud super tasandil. Kõik olid valmis seda tegema, sest inimestel on mälestused endistest aegadest, kus küla oli puhas.	R4-1
Looduslikud olud on ilmselt paranenud – teeperved on puhtamad, hooldamata park on korrastatud	R5-1
Natukene on mõjutanud.	R6-1
Küla keskkond on puhtam, ei vedele enam juhuslikku sodi metsa all ja teepervedel.	R7-1

15. Kuidas on mõjutanud arengukava ellurakendamine küla majanduslikku olukorda?

Ei ole mõjutanud, ettevõtjad toimetavad omaette.	R1-1
Ei ole, neutraalne. Kinnisvara hinnad on tõusnud, propagandat on tehtud teadlikult.	R2-1
Ei ole mõjutanud, oleme haamrimehed.	R3-1
Ega küla arengukava ei saa nii tõsiselt võtta. Sellesse saab kirjutada rohkem pehmeid tegevusi.	R4-1
Ei ole mõjutanud.	R5-1
Ei ole mõjutanud	R6-1
Kui küla on puhas ning asub soodsas kohas, siis kasvab kinnisvara hind, elanikkond muutub	R7-1

majanduslikult kindlustatumaks. Suvilad ostetakse aastaringseks elamuks.	
--	--

16. Kuidas on mõjutanud arengukava ellurakendamine küla infrastruktuuri arengut?

Külasse on loodud interneti tuba, Elion aitas kaasa. Paigaldatud on teadete tahvlid info edastamiseks. Külla on paigutatud viidad.	R1-1
Positiivselt.	R2-1
Vald on teadlik puudustest, kuna teavitame neid. Natukene on ka aidanud näiteks prügisorteerimine: klaastaara- ja paberkonteinerite olemasolu külas. Muidu on igal ühel oma prügikonteiner.	R3-1
Need teelõigud, mis me korda tegemiseks ette nägime on vallale pealekäimisega ka valmis saanud. Internet on ära jäänud, pole jõudnud veel teha, ajaliselt on ka aega.	R4-1
Ei ole mõjutanud	R5-1
Olemasolevad probleemid on tõstatatud ning valda ka nendest teavitatud.	R6-1
Teed on talvel lumest puhtad ning liivatatud, valla ürituste aeg veab buss külaelanikud üritusele ja tagasi. Külasse on paigutatud traadita internet. Külasse on loodud külakeskus, külamuuseum.	R7-1

17. Kuidas on mõjutanud arengukava ellurakendamine külaelanike koostööd, koosmeelsust?

Inimesed suhtlevad ja saavad paremini läbi.	R1-1
Üksteise tundmine on parem. Toimib naabrivalve stiil.	R2-1
Positiivselt. Külaelanikud tulevad kohale heameelega kui ma neid kutsun. Ennem külas kooskäimise harjumust polnud. Külakogu ja aastakoosolekuid ei olnud.	R3-1
Külaelanikud on tõsiselt aktiivseks läinud, ühise küla eest ollakse väljas. Külal on oma sümbolika, logo, lipp, T-särgid.	R4-1
Koostöö oli alguses parem. Põhjuseid on ilmselt mitmeid (huvi kadumine, sest asjad ei ole läinud nii ruttu, kui algul sooviti; oma kodused probleemid ei võimalda osalemist küla arendamises jne)	R5-1
Need uued inimesed, kes on tulnud külasse, haakuvad külaliikumisega. Mõned pikaajsed olijad väsisid ära, kuid uued tulevad asemele.	R6-1
Arengukava koostamise koosolekud liidavad külaelanikke, külas on ühised ettevõtmised.	R7-1

18. Kuidas on mõjutanud arengukava ellurakendamine külaelanike sotsiaalset olukorda?

Külaelanikel võimalused rohkem omavaheliseks suhtlemiseks. Ühised üritused teabetubades	R1-1
Arengukava väljatöötamise ja ellurakendamise alguses hakkasid inimesed suhtlema, kõik sujus positiivselt. Külas on igasugust rahvast, tekib ka rahalist hõõrumist. Inimestele meeldis päevakorra järgi asju ajada ja arutleda. Iga kahe kuu tagant saadi kokku, muidu kui inimesele liiga palju hingele koguneb purskab ta selle suuresti välja.	R2-1
Seda pole mõjutanud.	R3-1
Külasse on tulnud lapsi juurde, alkohoolikuid ei ole, või kui on, siis nad ei paista silma.	R4-1
Suveperioodil on lastel ja noortel võimalus sportlikuks tegevuseks, mis varem puudus (talvel võimalusi ei ole, sest külal ei ole kasutamiskõlblikke ruume). Sellest tulenevalt ei pea vanemad inimesed muretsema tegevusetute noorte pärast. Seoses bussiliikluse tihenemisega on paranenud	R5-1

poes käimise võimalused.	
Suheldakse omavahel ning toetatakse teineteist.	R6-1
Sotsiaalselt ja majandulikult väheindlustatud inimesed vahetavad elukohta. Need, kellel pole hetkel tööd leiavad rakendust külas, kui nad seda soovivad. Näiteks, see töö mida ei jõuta talgute korras teha, tehakse hiljem tasu eest.	R7-1

19. Millest sõltub küla arengu/arengukava ellurakendamise edu?

Inimressursist (vähe tegevaid, palju pensionäre ja noored Tallinnast), rahast (projektide rahastamisest). Kui ei piisa oma küla ressursist tuleb kaasata naaberkülade elanikke ettevõtmistesse.	R1-1
Omaavalitsuse heast tahtest. Nende käes on instrumendid kas pärssida või aidata.	R2-1
Külavanema ja külakogu üksmeelest ja ettevõtlikkusest.	R3-1
Aktiivsetest inimestest ja rahalistest vahenditest.	R4-1
Koostöötahtest, inimeste huvist arengu vastu, materiaalsetest võimalustest	R5-1
Kui toimekad me ise oleme, kuhu suunda tahame liikuda ning selline dokument kohustab kogu elanikkonda.	R6-1
Inimeste kaasalöömisest ja eestvedajate energiast.	R7-1

20. Millised eeldused arenguks annab küla arengukava?

Emotsionaalne ja kontrolliv, distsiplineeriv dokument millest tuleb lähtuda.	R1-1
Reaalse pildi tänasest päevast, kus me oleme ja õpetab kuidas ja kuhu edasi minna, et üldse mingit arengut teostada.	R2-1
Parem projektidele raha saada. Selgust sellele mis tehtud ja mille nimel veel pingutada.	R3-1
Olukorda kaardistades saad teada mis külas on ja siis on võimalik välja selgitada mida veel teha saab, muidu on mõtted hajali.	R4-1
Küla arengukava aitab määrata suunda, kuhu areneda, kuid arengukava võib osutada ka unistuseks, mis ei saa täituda, sest püstitatud eesmärgid osutusid liiga kõrgelennulisteks (meie seisukohalt paistab sellisena vana koolimaja rekonstrueerimine külakeskuseks).	R5-1
Kui pole arengukava, siis ei saa ka ühel hetkel enam raha.	R6-1
Läbiarutatud suunad annavad kindlustunde arenguks, et igäüks erisuunas ei liiguks.	R7-1

Intervjuu omavalitsuse esindajaga

1. Kas on / ja milline on kohaliku omavalitsuse roll külaelu arendamisel?

Lähtuvalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest ja eelarvest: teed, tänavavalgustus, maareform jne.	R8-2
Mingis mõttes on, kuna küla seltsid taotleavad valla eelarvest vahendeid.	R9-2
Toetada seltside tegevusi nii materiaalselt kui läbi kultuurilise tegevuse.	R15-2
Kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest tulenevalt on kõik ülesanded fikseeritud.	R16-2
Valla arengukavades on ettenähtud prioriteetsed valdkonnad ning nendest lähtuvalt tuleb	R17-2

arengukava ellu rakendada. Külad peavad ise aktiivsust ülesse näitama. Valla roll on tasakaalustatult juhtida valla arengut.	
--	--

2. Kas küla arengukava on oluline valla arengu planeerimisel? Põhjendage.

On ikka ja peab olema, kui küla arengukava on koostatud kindlate põhimõtete järgi vastavalt instruksioonidele. Näiteks kui igal kogukonnal on oma arengukava, siis see kindlustab valla tasakaalustatud arengu ning väldib olukorda kus üks valla piirkond areneb rohkem kui teine.	R8-2
On kindlasti, valla arengukava puudutab ühtset territooriumi, seega saab küla arengukava võtta aluseks valla arengu planeerimisel.	R9-2
Küla on üks osa vallast. Ta asub valla territooriumil. Kui vald tahab terviklikult areneda, siis ta ei saa külast mööda vaadata.	R15-2
On oluline, kuid tal pole täna veel piisavat mõjujõudu. Arengukava peab olema koostatud vastavate reeglite järgi, et selle ellurakendamine oleks teostatav.	R16-2
On oluline, kuid mitte hädavajalik, vajalikuks saab see siis, kui tekib vajadus Eurorahasid taotleda.	R17-2

3. Mis te arvate, mis ajendas küla arengukava koostama?

Ettevõtlikud inimesed ja võimalus koolitusel osaleda.	R8-2
Mina pole pädev sellele vastama, kuna ei töötanud siis vallas. Ju nad tahtsid selgusele jõuda, mis on nende küla arengus prioriteet, millistele projektidele raha küsida.	R9-2
Kohapeal on erksad inimesed, kes tahavad oma koduküla teistsugusena näha, paremate võimalustega elukeskkonda jne	R15-2
Aktiivsed külaelanikud	R16-2
Vajadus ühiste probleemide lahendamiseks	R17-2

4. Kas ja kuidas onküla arengukava integreeritud valla arengukavasse?

On küll.	R8-2
Jah on, valla arengukava on koostatud, ei oska öelda, kuidas protsess käis.	R9-2
Tähtsamad valdkonnad haakuvad valla arengukavaga. Külavanemad osalevad arenguseminaridel, kus neil on võimalus teha ettepanekuid.	R15-2
Valla arengukavas on sees külaliikumine ning külaliikumise toetamine on ka eelarve ridades	R16-2

5. Kas omavalitsus peaks olema kaasatud küla a) arengukava koostamisse ja b) ellurakendamisse?

Põhjendage

Küla arengukava koostamine peab olema vastastikune töö. Üldised visioonid, mis on valla poolt paika pandud, tuleb kogukondadel kohapeal nendest lähtuda ja üldisi suundi arvestada ja sellest lähtuvalt koostada oma arengukava. Küla arengukava ellurakendamine peab toimuma koostöös arvestades üldiseid suundasid ja kohaliku omavalitsuse suundasid.	R8-2
Peaks olema, selleks, et valla terviklikku arengut planeerida. Ellurakendamisse peaks olema	R9-2

kaasatud niivõrd-kuivõrd. Külaseltsid peaksid ise rakendama oma suunad ellu. Oleneb muidugi ka suundadest.	
Koostamise peaks olema kaasatud, ellurakendamisse nii palju mis puudutab valla üldplaneeringut.	R15-2
Kindlasti peaks. Vald toetab küladele arengukavade koostamist. Külade arengukavade ellurakendamisel toetab külaliikumist . selleks on eelarves ettenähtud toetussummad.	R16-2
Peaks küll olema kaasatud. Ellurakendamine käiks ennekõike külaelanike endi poolt, kuid toetust saavad mittetulundusühingud juba täna.	R17-2

6. Milline võiks olla/on sotsiaaltöötaja roll küla arengukava a) koostamisel ja b) ellurakendamisel?

Kõigi reeglite kohaselt peab tegelema sotsiaalhooldusteenustega. Esmalt peab aitama kaardistada olukorda. Kui piirkonnas on inimesi, kes ei tule iseendaga toime on sotsiaaltöötaja kohustatud selle probleemiga tegelema. See on riigipoolne funktsioon, mitte küla arengukavas rakendatav.	R8-2
Sotsiaaltöötaja võiks aidata kaasa külaseltside tekkele ning kaasa rääkida sotsiaalse valdkonna arendamise poole pealt külas. Küla arengukavasse saab sisse tuua sotsiaaltöötaja nägemuse sotsiaalhoolekandest selles külas.	R9-2
Koostamisel - aitab kaardistada olukorda, ühtlasi saab külalt toetust ning on küla probleemidega kursis. Rakendamisel - kui on vaja, siis saab otseseid kohustusi kuna on palgaline töötaja ja peab oma tööülesandeid täitma.	R15-2
Sotsiaaltöötaja saab korraldada külas vajadusel sotsiaalhoolekannet	R16-2

7. Millest sõltub küla arengu/arengukava ellurakendamise edu?

Heast tahtest, materiaaletest vahenditest, juhustest.	R8-2
Rahalistest vahenditest, eestvedamisest ja kohapealsete elanike kaasatulemisest.	R9-2
Eestvedajast, külavanemast ja valla poolsest kontaktist ka veidikene	R15-2
Küla aktiivist ja materiaaletest vahenditest	R16-2

8. Millised eeldused arenguks annab küla arengukava?

Põhjendatud tegevuse koordineerimist.	R8-2
Et arendada küla kindlates suundades, selles suunas, mille on valinud külaelanikud	R9-2
Eesmärgistatud tegevuseks	R15-2
Arengukava on külaelanike kokkulepe, kuidas arendada oma külaelu. Raha taotlemiseks EL fondidest.	R16-2
Küla arengukava on dokument mille alusel saab toimuda küla arendamine.	R17-2

Intervjuu kohaliku ettevõtjaga

1. Mis ajendas küla arengukava koostamist?

Ei tea, et külal üldse arengukava on.	R10-3
Ilmselt, et külaelu oli soikunud ning vastuolu tekkis ebasobiva mõisaomaniku ja külarahva vahel.	R11-3
Huvigrupi initsiatiiv, kogu rahva suhtumine küla arengusse.	R12-3
Mul on lihtsam öelda, mis põhjusel me seda ei koostanud: sel põhjusel, et kuskilt raha saada. Meie väikeses külas, kus elavad head naabrid tekkisid aktiivsetel peredel erinevad plaanid külaelu arendamiseks. Tekkis vajadus plaanid ühildada ning koostada visioon oma külast. Üheks oluliseks põhjuseks oli, et kaitsta ennast, seista vastu linnastumisele, säilitada maakeskkond ning seda vallas ka teadvustada.	R13-3
Küla heaolu, et endal ja teistel hea oleks.	14-3

2. Millisena näeb ettevõtja oma rolli külaelu edendamisel?

Oleme rentnikud ja meil ei ole midagi kaasa öelda.	R10-3
Ettevõtja on aktiivne inimene ning jõudumööda on võimalik õlga alla panna küla tegemistele. Aitab organiseerida ning on nõu ja jõuga materiaalselt abiks.	R11-3
Kindlasti pole külas võimalus ettevõtlust teha ilma ühiskonna toetuseta. See on suhe külaaga.	R12-3
Arengukava näeb ette külas sellist ettevõtlust, mis sobiks sellesse küla keskkonda, siis on ettevõtja roll sellest kinni pidada. Ettevõtja saab arendada ainult seda tegevust, mis taotleb antud piirkonna vajadusi ning rõhutab neid.	R13-3
Kaasa aidata võimaluste piires, osaleda talgutel ning toetada küla ettevõtmisi tehnikaga.	14-3

3. Kas küla arengukava on oluline ettevõtjale ettevõtte arendamise planeerimisel? Põhjendage.

Ei ole, sest probleemid lahenevad suheldes vallaga.	R10-3
Ei ole, aga tõenäoliselt on sellest, mis ettevõtlusega on tegu. Kui tegeletakse turismitaludega, siis võib olla oluline.	R11-3
On küll, „nagu mina küla, nii küla minule”. Külaelanik on potentsiaalne töötaja, klient, kaasamõtteleja.	R12-3
On, kuid on oluline ettevõtluse sisust. Kui ettevõtja tahab maad harida ja loomi kasvatada, siis selleks on talle maad vaja mitte ümber farmi suures koguses elamuid.	R13-3
Mingil määral. Kui küla on puhas, siis on hea arendada turismi.	R14-3

5. Kas ettevõtja peaks olema kaasatud küla arengukava a) koostamisse ja b) ellurakendamisse? Põhjendage.

Võiks olla, siis saab ettevõtja teada ka mis külas toimub.	R10-3
Peab olema kaasatud, sest ettevõtja on aktiivne ning haritud. Peab olema ellurakendamisse kaasatud, sest ettevõtja on läbilöögi võimega.	R11-3
Jah, sest ettevõtjal on omad majanduslikud huvid. Ka ellurakendamisse peaks olema	R12-3

kaasatud, sest kui ettevõtja huvid on arengukavas välja toodud, siis ta peab aitama ka neid ellu rakendada.	
Jah kindlasti, sest arengukava määrab tema ettevõtluse arengu.	R13-3
Peaks küll, saab oma sõna ja mõtted sekka öelda, kujundada küla planeerimist.	R14-3

6. Kuidas saab ettevõtja kaasa aidata a) külaelu arendamisele ja/või b) küla arengukava ellurakendamisele?

Ei oska öelda, kindlasti saab. Kahjuks ei tea mis suunad ja plaanid külal on. Ettevõtja saaks suunata oma tegemist või käituda vastavalt küla arengukavale.	R10-3
Eelpool sai sellest juba räägitud, eks ikka võimaluse korral materiaalselt tuge pakkudes ning nõu andes ja ise kaasa lüües külaelanikuna.	R11-3
Osaleb küla kogukonna töös ning vastavalt võimalustele toetab ettevõtmisi.	R12-3
Sobiva ettevõtlusega aitab kaasa piirkonna arengule.	R13-3

7. Millest sõltub küla arengu/arengukava ellurakendamise edu?

Ei tea.	R10-3
Kohalike inimeste aktiivsusest. Külavanema energiast ja nendest, kes tema kõrval on?	R11-3
Positiivsest suhtumisest ja finantsidest.	R12-3
Arengukava peab olema koostatud reaalsest arengu soovist, ei tohi olla pastakast välja imetud.	R13-3
Tahtest ja inimestest, kes selle ellurakendamist korraldavad.	R14-3

8. Millised muutused on tänaseks sinu külas toimunud, mis mõjutavad ettevõtja tegevust?

Ei tea.	R10-3
Otseselt ei ole neid muutusi toimunud, kuid kaudselt küll. Külasse on loodud lastele mänguplats jm vajalikud objektid, mis loovad külasse inimväärse ning puhta keskkonna ning siis on ka selles külas ettevõtlusega meeldiv tegeleda.	R11-3
Külaseltsi olemasolu, kellega on mõistlik koostööd teha ja suhelda.	R12-3
Valla arengukavasse on sisse kirjutatud, et meie küla on hajaasustusega küla ning see soodustab kohapealse ettevõtluse arengut. Ettevõtja tunneb ennast nüüd turvaliselt.	R13-3
Muutused suured. Külamuuseumi ja –keskuse olemasolu tõstavad küla väärtust ning mõjutab ka turismindust.	R14-3

9. Millised eeldused arenguks annab küla arengukava?

Ei tea	R10-3
On määratletud küla arengu sihid ning on teada mis suunas liigub küla areng.	R11-3
Edukate plaanide tegemisele ja nende ellurakendamisele	R12-3
Selge nägemus küla tulevikust. Kõik kes küla arengut teostavad ja arengukavas osalevad saavad toetuda ühisele nägemusele.	R13-3
Head eeldused, oleme saanud telefonid, interneti ühenduse jne.	R14-3

